

experiment&ernst - een groeiproces

Profiel Stedelijke Cultuurregio Zwolle

Inhoud

1	Introductie & het proces	3
2	Het profiel van Regio Zwolle	7
3	Ambities van de regio	15
4	Actielijnen en proeftuinen	22
5	De context	27
6	Synthese	31
7	Hoe nu verder?	33
	Bijlagen	35
A	Het cultureel ecosysteem	36
B	Route OOST – Samenwerking cultuur Oost-Nederland	41
	Colofon	44

Hoofdstuk 1

Introductie & het proces

Writing is my hobby.

1.1 Introductie

Er zijn van oudsher natuurlijke banden in Regio Zwolle en er is reeds een economisch samenwerkingsverband dat we willen uitbreiden om elkaar op cultureel gebied te versterken. Zo wordt Regio Zwolle, Cultuurregio Zwolle. Vele cultuurinstellingen, 21 gemeenten en 4 provincies op zoek naar samenwerking om het regioprofiel te versterken, om het publiek nog beter te bedienen en om de sector sterker te maken. Een kansrijk en ambitieus plan.

Experiment & Ernst

*Herinner waar je vandaan komt
Waardevolle grond*

*Dat
wat
was*

vormt de basis van je toch

*Gaandeweg ga je een weg
door cultureel erfgoed van waarde*

*Via kerken
Kastelen
Theaters
Zalen*

*Wie zoekt zal vinden
Wie boekt zal binden
Wie doet alsof zijn neus bloedt
neemt genoeg met minder*

*Lang
Leve
een
Leven
Lang
Leren*

*Langs
verschillende werelden en ideeën
Laat ze Classhen en
Fuseren*

*Ter Borch met Typhoon
Thorbecke met Brood*

De Fundatie staat

aan jou om te experimenteren

*Zolang je dat doet met ernst
Kom je hoe dan ook
dichterbij*

*Je
Kern*

Junte 'Sticks' Uiterwijk 2018

1.2 Het proces: cultuur in Regio Zwolle

Dit document is in een korte tijd tot stand gekomen. Wij zijn vanuit Zwolle begonnen en de eerste contouren van dit plan zijn ontstaan tijdens een drietal intensieve werksessies waaraan de gemeente Zwolle, de provincie Overijssel, Regio Zwolle en vele deelnemers uit de Zwolse cultuursector actief hebben deelgenomen. Daarnaast is er een veelheid aan een-op-een-gesprekken en kleine bijeenkomsten gehouden waarin verder aan het plan is gebouwd. In oktober, toen de contouren van het document scherper werden, is een zeer constructieve informatiebijeenkomst met een aantal wethouders cultuur uit Regio Zwolle gehouden, waarin zij hun interesse hebben uitgesproken om onderdeel te vormen van de cultuurregio en deel te willen uitmaken van dit proces. Dit is de eerste stap in een brede samenwerking in Cultuurregio Zwolle.

Er is dus veel bereikt. Echter, dit is wat ons betreft pas het begin van de samenwerking in Regio Zwolle. Een volgende stap is het verder vergroten van de betrokkenheid van de regiogemeenten en regionale culturele instellingen, om daadwerkelijk te kunnen spreken van een cultuurregio Zwolle.

Dit gehele proces werd ondersteund door een begeleidingsgroep en uiteindelijk is, met input van de woordvoerders cultuur van de Zwolse gemeenteraadsfracties, het profiel vastgesteld door het college van B&W Zwolle.

Dit is het startdocument van een groeiproces. Zo moet het nadrukkelijk gezien en gelezen worden.

*‘Dan is dit misschien het moment dat je
De cirkel doorbreekt
Luister’*

Surfen van Typhoon

1.3 Een samenvatting van de belangrijkste aspecten

Voor degenen die over weinig tijd beschikken, volgt hieronder een overzicht van de belangrijkste uitkomsten in tien punten.

1. Dit is *het begin* van een proces samen met de betrokken gemeenten, provincies en de culturele sector in Regio Zwolle.
2. Regio Zwolle is nu primair een *economische samenwerking* tussen 21 gemeenten. Met dit plan willen wij cultuur daarin een belangrijke rol geven, en cultuur en economie met elkaar verbinden. Naast de intrinsieke waarde van cultuur, heeft cultuur ook een belangrijk effect op de economie (als vestigingsfactor voor bedrijven en als belangrijk onderdeel van de creatieve industrieën), en maatschappelijk zorgt cultuur voor de leefbaarheid van de woon- en werkomgeving en voor sociale cohesie onder de inwoners. Maar misschien het allerbelangrijkste is dat cultuur en erfgoed het verhaal van de regio vertellen, identiteit aan de regio geven en zorgen voor binding van de inwoners en gemeenschappen met de regio.
3. Wij zien *experiment&ernst* als onderscheidende kernwaarden van de regio. *Experiment* is vernieuwing, vrijheid, ruimte, spelen en de durf om te mislukken. Experiment is het zoeken naar nieuwe wegen, want zonder experiment geen innovatie. *Ernst* is de innerlijke noodzakelijkheid en een continue zoektocht naar inhoud, naar 'de waarheid' of de kern. De cultuurinstellingen, de makers en ook de bezoekers/deelnemers staan op de schouders van de mensen die ons voorgingen. Wij hebben veel van waarde uit het verleden geërfd en met onze erfenis gaan we verantwoord om. Met *experiment&ernst* hebben we *the best of both worlds*.
4. Groeien + Gunnen + Grensontkennend zijn de huidige waarden van Regio Zwolle. Wij zien deze waarden ook als de ondersteunende kenmerken van de cultuurregio. Met *experiment&ernst*, groeien, gunnen en grensontkennend willen we gezamenlijk bouwen aan een nog sterkere (cultuur)Regio Zwolle.
5. Onze *ambities* liggen primair op drie deelgebieden. Als eerste richten we ons op *een leven lang leren*. Niet alleen willen we dat jongeren tot 18 jaar in contact komen met kunst en cultuur, ook volwassenen moeten zich op het gebied van kunst en cultuur (verder) kunnen ontwikkelen. Als tweede willen we *vernieuwing en innovatie* in de sector stimuleren. Kunst en cultuur creëren een open en inspirerende omgeving en zorgen voor wrijving en verandering, en daarmee vooruitgang. Als derde richten we ons op de *toekomstbestendigheid* van de sector. In Regio Zwolle zetten veel vrijwilligers zich in, ook voor kunst en cultuur, maar dat maakt de sector ook kwetsbaar. Wij willen daarom de kennis en vaardigheden van de sector versterken en verder ontwikkelen om deze toekomstbestendiger te maken.
6. We hebben acht *actielijnen* geïdentificeerd rondom de deelgebieden waarop we ambities hebben geformuleerd. De actielijnen geven invulling aan die ambities én aan de onderscheidende kernwaarden van Regio Zwolle, *experiment&ernst*. Met deze acht actielijnen willen we de komende tijd met betrokkenen aan de slag gaan.
7. Uit de acht actielijnen hebben we vier *proeftuinen* voor de jaren 2019 en 2020 geselecteerd. Dat zijn een Hybride Productiehuis, een invulling van de Creatieve Campus (Spoorzone) op een tijdelijke locatie in de binnenstad, talentontwikkeling door Kameroperahuis en Theaterschip Deventer en, als vierde, de verhalen van Zwolle én de regio krachtig(er) vertellen. De resultaten van de vier proeftuinen zullen we evalueren en delen met betrokkenen in Regio Zwolle, maar ook landelijk, zodat ook andere regio's van onze ervaringen kunnen leren.
8. Dit is het begin van een proces dat tijd nodig heeft. De komende tijd zullen we de regiogemeenten opzoeken om na te gaan wie mee wil doen, welke onderwerpen belangrijk zijn en hoe we het beste samen kunnen werken. Verder willen we een verdiepingsslag maken waarbij we makers, kunstenaars en creatieve sector intensiever gaan betrekken. Ook zullen wij voor inhoudelijke programmaliijnen met aangrenzende stedelijke cultuurregio's in overleg treden.
9. Als de sector én de overheden blijven meedenken en meebouwen, kunnen we, met de *coalition of the willing*, samen iets moois realiseren.
10. Dit is een startdocument. In de komende maanden en in 2019 en 2020 zullen we het plan voor de stedelijke cultuurregio Zwolle gezamenlijk verder moeten uitwerken.

Hoofdstuk 2

Het profiel van Regio Zwolle

Het profiel van Regio Zwolle

Welke waarden zijn onderscheidend en kenmerkend voor Regio Zwolle?

Wat zijn de woorden die de regio het best omschrijven? Al zijn ze niet altijd onderscheidend ten opzichte van andere regio's, ze zijn niet minder waar. Het vaststellen hiervan is een zoektocht naar die waarden die Regio Zwolle verbindt, met behoud van de eigen cultuur en onderscheidenheid van de gemeenten die deel uitmaken van Regio Zwolle.

De twee onderscheidende kernwaarden voor Regio Zwolle zijn *experiment&ernst*. De drie ondersteunende kenmerken zijn Groeien, Gunnen en Grensontkennend.

2.1 *experiment&ernst*

Experiment, de eerste kernwaarde, is vernieuwing, vrijheid, ruimte, spelen en de durf om te mislukken. Experiment is het zoeken naar nieuwe wegen, want zonder experiment geen innovatie.

Een aantal voorbeelden van Experiment in Zwolle

- Hedon Productiehuis is twee jaren geleden van start gegaan. Hedon voelde de noodzaak om haar educatie en talentontwikkelingsprogramma's naar een hoger niveau te tillen. Zo is er naast aandacht voor aanstormende talenten ook veel aandacht voor professionals die ook baat hebben bij begeleiding en een leven lang leren aanpak.
- Initiatief de Fakkelteit, cross-over tussen Britten Jeugd Strijkorkest en hiphop. Op Koningsdag 2016 krijgt het koningspaar in Zwolle een bijzondere combinatie voorgeschoteld van klassieke muziek en rap. Het Britten Jeugd Strijkorkest, het toporkest voor jong muzikaal strijktalent in de regio, en de rapschool De Fakkelteit, onder andere geleid door Rico van Opgezwolle, hebben de handen ineengestoken en laten zien dat bruggen gebouwd kunnen worden tussen deze op het oog zeer verschillende muziekstijlen.
- De architectuur van de Fundatie waar oud en nieuw met elkaar worden gecombineerd. In 2013 is de nieuwe expositieruimte van het museum geopend. Deze bevindt zich op het dak van het neoclassicistische gebouw.

Het Oog, zoals het museum de ellipsvormige opbouw zelf noemt, is ontworpen door Hubert-Jan Henket.

Een aantal voorbeelden van Experiment in Zwolle & de regio

- CLASSSSH, een samenwerking met theaters en poppodia, met als vertrekpunt het Orkest van het Oosten. Het is een totaal nieuwe klassieke muziekervaring. Tijdens CLASSSSH kieperen we alle clichés, regels en vooroordelen over klassieke muziek uit de concertzaal.
- De voorstelling Welstaat van Kameroperahuis in Frederiksoord, gemeente Westerveld in Drenthe. Met muziektheater van Kameroperahuis wordt het 200-jarige bestaan van de Koloniën van Weldadigheid gevierd in de bosrijke omgeving van Frederiksoord. De samenwerking is gebaseerd op de Triple Helix partners, namelijk overheid, onderwijs en ondernemers.
- Koloniën van Weldadigheid: rond 1818 was er sprake van grote armoede in het toenmalige Nederland. Om de behoeftigen te helpen, werden bij wijze van maatschappelijk experiment zeven Koloniën van Weldadigheid opgericht waaronder Ommerschans vlakbij Ommen en Frederiksoord. De Koloniën staan nu op de nominatie om Werelderfgoed te worden.
- Het Waterloopbos in de Noordoostpolder: in het Waterloopbos hebben Nederlanders leren werken met water en onze wereldwijde bekendheid als waterland danken we ook aan al het onderzoek dat in dit bos heeft plaatsgevonden. Het openluchtlaboratorium is een rijksmonument dat door Natuurmonumenten wordt beheerd. De imposante Deltagoot die deel uitmaakt van het Waterloopbos is sinds september een kunstwerk van De Lyon/RAAAF onder de naam Deltawerk.
- FUNDATIEfusions, tijdelijke presentaties van de Fundatiecollectie buiten het museum op openbare plekken, vaak in samenwerking met Zwolse onderwijsinstellingen.

Ernst, de tweede kernwaarde, is de innerlijke noodzakelijkheid en een continue zoektocht naar inhoud, naar 'de waarheid' of de kern. De cultuurinstellingen, de makers en ook de bezoekers/deelnemers staan op de schouders van de mensen die ons voorgingen, mensen zoals Thorbecke, Gerard ter Borch en Herman Brood uit Zwolle, Hendrick Avercamp en Ida Gerhardt uit Kampen, Jan Mankes uit Meppel, Jan Voerman uit Hattem en Hildo Krop uit Steenwijk. Het betreft ook mensen van nu, zoals Miss Montreal, Rico & Sticks en Ronald Westerhuis. We staan er niet alleen voor. Wij hebben bijzonder cultureel erfgoed uit het verleden: de vele kerken, kastelen, landgoederen en monumenten in onder andere Staphorst, Elburg en Hattem, de Statenzaal, de Peperbus en de Sassenpoort in Zwolle, het Stadhuis en de Cellebroederspoort in Kampen. En denk ook aan bijzondere plekken zoals het Waterloopbos in de Noordoostpolder of de Koloniën van Weldadigheid bij Ommen en Frederiksoord. Om er maar een paar te noemen.

Wij hebben veel van waarde uit het verleden geërfd en met onze erfenis gaan we verantwoord om.

Een aantal voorbeelden van Ernst in Zwolle

- De huidige tentoonstelling in Museum de Fundatie, Giacometti-Chadwick, Facing Fear. De tentoonstelling gaat over de schoonheid van de kunst in een wereld die balanceerde op de rand van de afgrond. De beelden van Alberto Giacometti en Lynn Chadwick belichamen de toestand van ontluistering en angst in Europa tijdens de jaren van de Koude Oorlog.
- Club Cele van Zwolse Theaters, een platform voor debat en een dynamische ontmoetingsplek voor verrassende verbindingen. Met een programmering van stadsgesprek tot theatercollege en van Café 02 tot VPRO Tegenlicht meet-up kunnen inwoners van Regio Zwolle informatie en inspiratie halen én brengen. Het is de manier voor Zwolse Theaters om op de actualiteit aan te haken en met de inwoners van de stad in gesprek te blijven over de stad.
- Operatie IJssellinie van De Jonge Honden vertelt een van de best bewaarde geheimen van Nederland; de verdedigingslinie die in de jaren 50/60 het westelijk deel van Nederland moest beschermen tegen de opmars van de

Sovjets. Het is een verhaal met een actueel thema: angst als levenshouding en de rampzalige gevolgen daarvan.

Een aantal voorbeelden van Ernst in Zwolle & de regio

- Zwolle heeft door de eeuwen heen een belangrijke rol gespeeld in de Moderne Devotie, een spirituele beweging met als de basiswaarden soberheid, gehoorzaamheid en persoonlijke geloofsbeleving. De historische binnenstad van Zwolle heeft nog veel gebouwen en elementen die zijn verbonden met deze beweging, zoals De Grote Kerk, het Windesheimklooster, de Agnietenberg, de Fraterhuizen, het Langhuis en het Celepoortje/Celecentrum.
- De kunstverzameling van Dirk Hannema in kasteel Het Nijenhuis en de bijbehorende beeldentuin.

Regio Zwolle verenigt deze belangrijke waarden in één: **experiment&ernst**. Calvinistisch & liberaal, oud & nieuw, verleden & toekomst ...*the best of both worlds*. Ofwel: *we hebben een serieuze volksaard, maar hebben ook durf om te gaan voor vernieuwing*.

2.2 Groeien, Gunnen & Grensontkennend

De ondersteunende kenmerken van (de samenwerking in) Regio Zwolle zijn 'Groeien, Gunnen en Grensontkennend'. De regio werkt nu samen op het gebied van de stedelijke en regionale economie, echter deze drie uitgangspunten gelden ook voor cultuur en daar bouwen we graag op voort.

Groeien vindt op diverse niveaus plaats. Ten eerste, een leven lang leren, beginnend bij jongeren, scholieren en studenten, maar net zo belangrijk voor volwassenen. Het maatschappelijke en economische *return on investment* is groot. In een onderzoek naar de waarde van cultuur, van de Rijksuniversiteit Groningen, concluderen de onderzoekers: *'Alleen via cultuur kunnen mensen zin geven aan hun leven en aan hun plaats in een samenleving. Dat is meteen de*

allerbelangrijkste waarde van cultuur. De core business van de cultuursector is het vormgeven van het samenleven.'

Vele onderzoeken geven aan dat cultuur, naast economische effecten, ook cognitieve effecten, positieve effecten op de gezondheid en sociale effecten heeft. Dit onderschrijven we, en hierop willen we ook doorbouwen, want mens en cultuur zijn synoniem aan groeien!

Voorbeelden van Groeien in Zwolle

- TheaterLAB, een samenwerking tussen Zwolse Theaters, Deltion en ArtEZ. Het LAB is een plek waar (kunstvak) onderwijs of talentvolle creatieven zich bij aan kunnen sluiten. Het LAB is een community waar aanbod wordt georganiseerd, waar vrije ruimte is om te spreken, te spelen, te feesten en te ontwikkelen.
- Zwolle heeft een aantal toonaangevende kunstvakonderwijsinstellingen en -opleidingen, zoals ArtEZ (waaronder het Conservatorium), Cibap, Windesheim, Deltion en Landstede. De mbo- en hbo-instellingen in Zwolle, waaronder bovenstaande opleidingen, zijn verenigd in de Zwolse8 en geven invulling aan de groeiambitie van de regio.

Gunnen is de basis van samenwerking, want samenwerken is mensenwerk. Zwolle en de regio kennen een ontspannen sfeer waarin ruimte is om tijd voor elkaar te nemen. En Zwolle kent, landelijk gezien, de meeste vrijwilligers. In *Vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven* (juni 2018) schrijft het CBS: 'Van de grotere steden heeft Zwolle met 62 procent met afstand het hoogste aandeel vrijwilligers.' De gunfactor is er, maar onze ambitie is om het verder uit te bouwen en om meer en structureler samen te werken, voor zowel het eigenbelang als het stadsbelang.

Voorbeelden van Gunnen in (Regio) Zwolle

- Stadsproductie De Wilde Deerne, een muziektheaterspektakel gebaseerd op het waargebeurde verhaal van een verwilderd meisje dat 300 jaar geleden in de bossen rondom Zwolle werd gevonden. Veel samenwerking, grote trots

op de stad. Er werd niet zozeer gepraat over de kwaliteit van het stuk, maar vooral over hoe dit samen gerealiseerd is.

- De 8 mbo- en hbo-instellingen in Regio Zwolle werken met elkaar samen en hebben de Human Capital Agenda (HCA) ten behoeve van de regionale 'gevuld', en waarin de Creatieve Industrie als sectortafel speerpunt is.

Grensontkennend. Bestuurlijke grenzen lopen niet parallel met het gedrag van het (cultuur)publiek. Regio Zwolle bestaat uit 21 gemeenten en 4 provincies en dit noodzaakt ons om buiten de lijnen te kleuren. En dat doen we graag. Daarnaast werken we niet binnen de genres en kiezen we niet voor een beperkt aantal genres, maar zoeken we de cross-overs op, de grensoverschrijdende samenwerking, binnen de cultuursector, en ook daarbuiten zoals met onderwijs, creatieve sector, zorg, etc.

Voorbeelden van Grensontkennend in Zwolle

- Kunstkracht: Hedon, De Fundatie, Zwolse Theaters, Theater Young Ones, Kunsteducatie Nederland en Stadkamer werken samen met drie deelnemende scholen in Zwolle - een unieke samenwerking in de creatie van een leerlijn cultuureducatie voor jongeren in het VMBO en Praktijkonderwijs in Zwolle.
- Stadsagenda rondom 75 Jaar Vrijheid in 2020 (van half 2019 tot en met half 2020) waarbij alle culturele instellingen en initiatieven aan een gezamenlijke stadsprogrammering werken rondom het landelijke thema.

Voorbeelden van Grensontkennend in Zwolle & de regio

- Stichting 4 Oost, een initiatief waarin de schouwburgen in Enschede, Deventer, Hengelo en Zwolle intensief samenwerken om de oostelijke gezelschappen een waardevolle plaats te geven op de podia.
- Internationale Hanzedagen: een jaarlijks evenement van Europese Hanze-steden in steeds een andere Hanzestad met als doel elkaar te ontmoeten en de steden te promoten. In 2017 was Kampen de gaststad met deelname van de andere Nederlandse Hanzesteden, de provincie Overijssel en Hanzesteden uit 13 andere landen.

- IJsselbiënnale, een internationale kunstroute van Kampen tot Doesburg aangevuld met een activiteitenprogramma van musea, andere culturele instellingen en kunstenaars.
- Met ROUTE OOST ontwikkelen de provincies Overijssel en Gelderland en meerdere gemeenten een perspectief voor de culturele infrastructuur in Oost-Nederland en een routekaart met en tussen de stedelijke cultuur-regio's. ROUTE OOST wordt het plan van Oost-Nederland voor 2021+.

2.3 Cultuurmobiliteit in Regio Zwolle

Recentelijk hebben we een eerste korte verkenning gehouden onder 307 cultureel actieve inwoners van Regio Zwolle. Van de respondenten waren er 101 woonachtig in Zwolle en 206 woonachtig in Regio Zwolle. De verkenning richtte zich op de **cultuurmobiliteit in relatie tot de regio** en de rest van Nederland.

De belangrijkste bevindingen zijn:

Hoge cultuurparticipatie

In totaal heeft 74% van de inwoners van de regio in de afgelopen 12 maanden een bezoek gebracht aan een culturele instelling of activiteit, zoals toneel, dans, musea, (pop)concerten, opera, musicals, films, festivals, debatten, bibliotheken, monumenten. We noemen deze groep verder de Cultureel Actieve Deelnemers (CAD's).

Bezoek culturele instelling of activiteit in eigen woonplaats

Heeft u de afgelopen 12 maanden culturele instellingen/activiteiten in uw **eigen woonplaats** bezocht? Van alle respondenten (n=307) heeft 85% een culturele activiteit in de eigen gemeente ondernomen. Inwoners van Zwolle hebben vaker (97%) een culturele activiteit in de eigen woonplaats bezocht dan de inwoners

van de regio exclusief Zwolle (79%). De cultuurparticipatie is dus zeer hoog onder inwoners van Zwolle en hoog onder inwoners van de regio exclusief Zwolle.

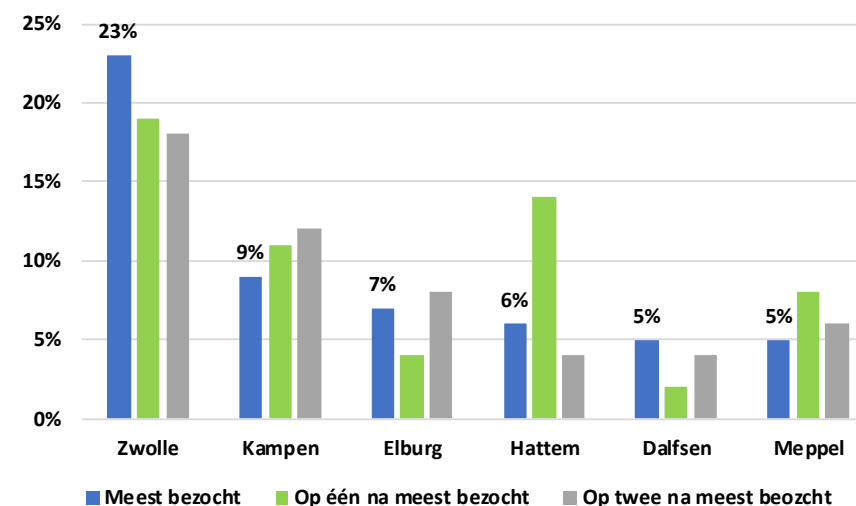
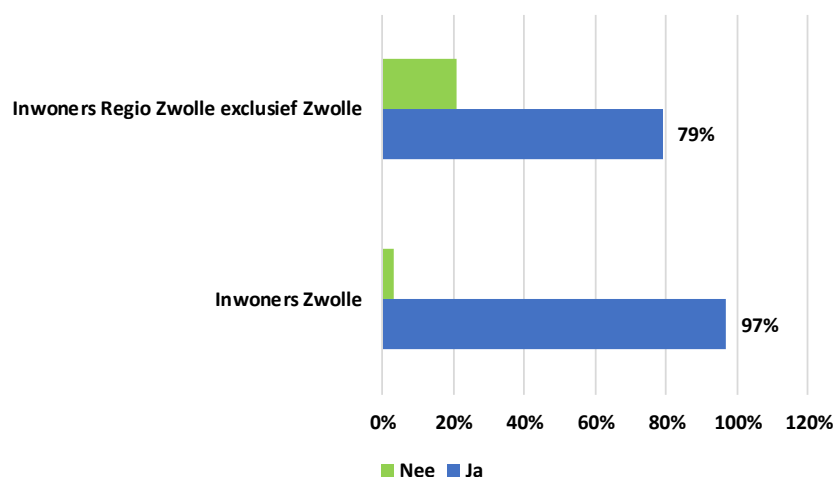
Bezoek culturele instelling of activiteit in de regio buiten de eigen woonplaats

Drie kwart van de CAD's heeft een culturele instelling of activiteit bezocht in een van de andere gemeenten in Regio Zwolle, buiten de eigen woonplaats. Ook heeft eenzelfde aantal respondenten culturele instellingen of activiteiten elders in Nederland bezocht.

Welke regiogemeenten zijn het meest voor cultuur bezocht?

Noem maximaal drie gemeenten in Regio Zwolle - **met uitzondering van uw eigen woonplaats** - waar u in de afgelopen 12 maanden het meest bent geweest voor het bezoeken van culturele instellingen/activiteiten. Noem de gemeenten in volgorde van het aantal bezoeken, beginnend bij de gemeente waar de meeste bezoeken hebben plaatsgevonden etc.

Hieronder de uitkomsten van de zes meest bezochte gemeenten:

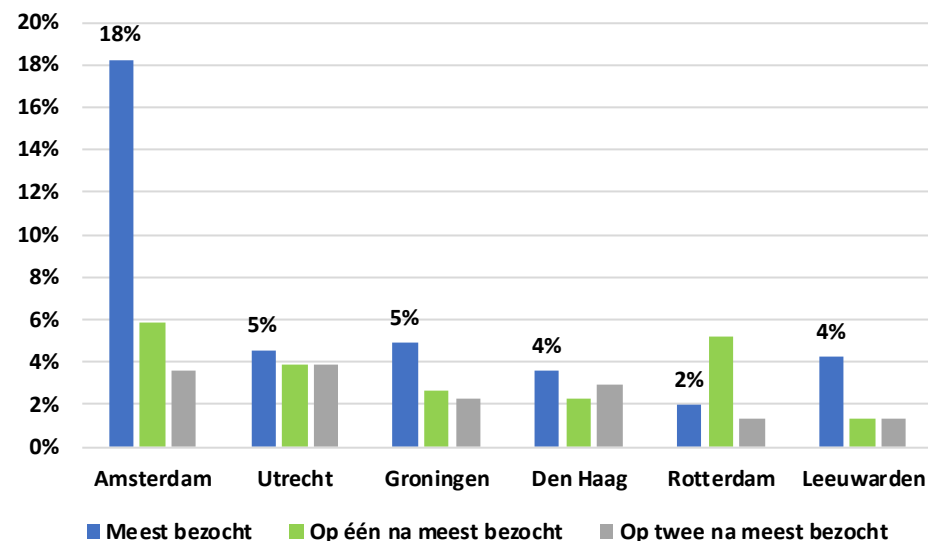
De overige regiogemeenten zijn door 5% of minder van de CAD's bezocht. Zwolle wordt als grootste regiogemeente het meest bezocht door inwoners van de regio.

Welke plaatsen buiten Regio Zwolle zijn het meest voor cultuur bezocht?

Noem maximaal drie plaatsen buiten Regio Zwolle waar u in de afgelopen 12 maanden het meest bent geweest voor het bezoeken van culturele instellingen/ activiteiten. Noem de plaatsen in volgorde van het aantal bezoeken, beginnend bij de plaats waar de meeste bezoeken hebben plaatsgevonden etc.

Een kwart van de CAD's heeft geen enkele plaats buiten Regio Zwolle voor cultuur bezocht.

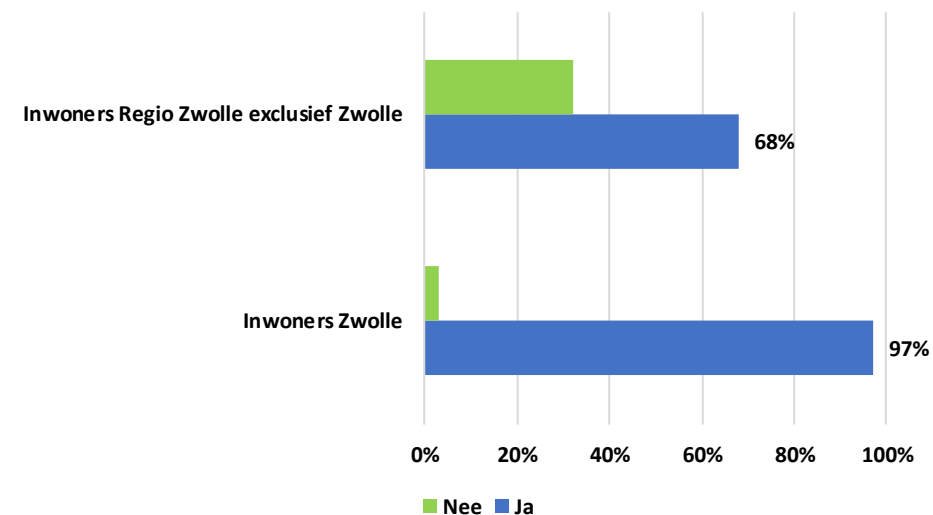
Hieronder de uitkomsten van de zes meest bezochte plaatsen (n=307):

Apeldoorn en Deventer kwamen uit op de 7de en 9de plek, met daartussenin Haarlem. Amsterdam wordt het meest bezocht. Het feit dat Leeuwarden Culturele Hoofdstad was in de onderzoeksperiode heeft mogelijk invloed gehad op dit resultaat.

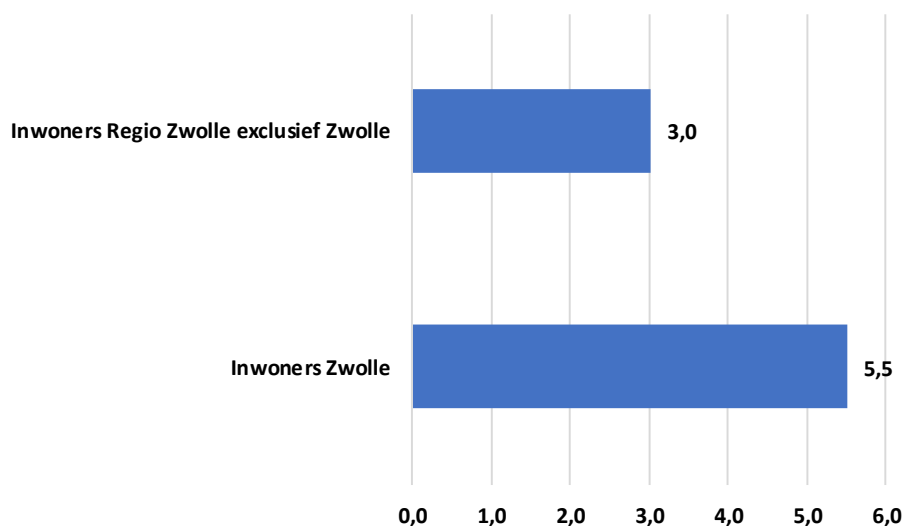
Bezoek culturele instelling of activiteit in Zwolle

Heeft u de afgelopen 12 maanden een of meer culturele instellingen/ activiteiten in Zwolle bezocht? Dat betreft nagenoeg alle CAD's uit Zwolle (97%) en een substantieel deel van CAD's uit de regio (68%).

Gemiddelde frequentie bezoek culturele instellingen/activiteiten

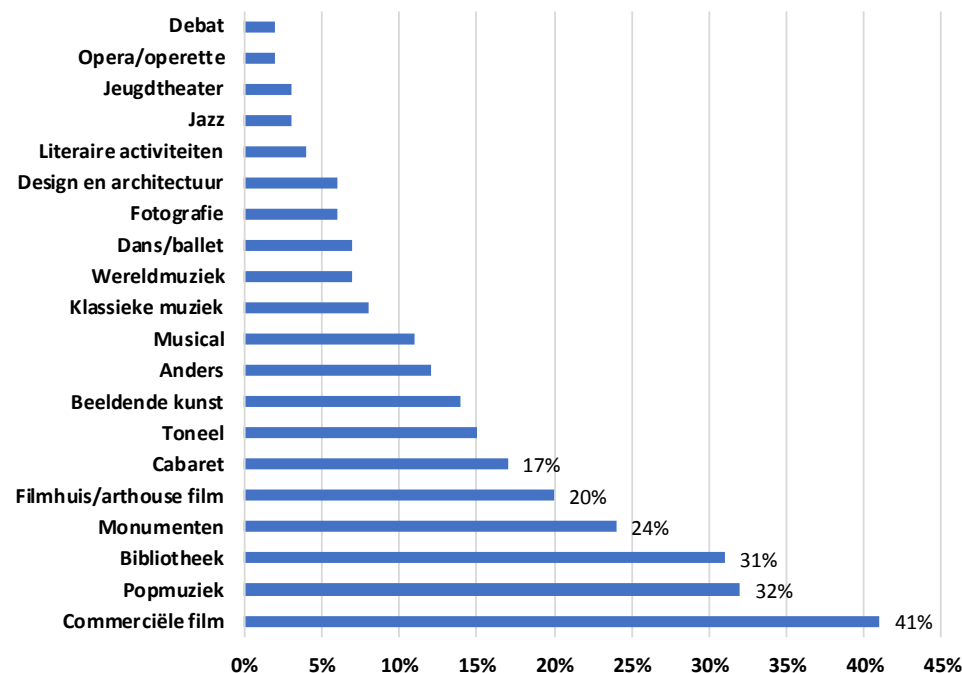
Hoe vaak heeft u culturele instellingen/activiteiten in Zwolle in de afgelopen 12 maanden bij benadering bezocht? Inwoners van Regio Zwolle, exclusief de inwoners van de gemeente Zwolle, hebben Zwolle gemiddeld 3 keer in de afgelopen 12 maanden voor culturele activiteiten bezocht. Zwollenaren zijn, zoals te verwachten, vaker cultureel actief in hun eigen stad, namelijk gemiddeld 5,5 keer in de afgelopen 12 maanden.

Bezoek verschillende culturele disciplines in Zwolle

Welke soort culturele activiteiten in Zwolle heeft u in de afgelopen 12 maanden bezocht? (Meerdere antwoorden mogelijk.)

De top 5 meest bezochte culturele activiteiten in Zwolle zijn: commerciële film met 41%, gevolgd door popmuziek (32%), een bezoek aan een bibliotheek (31%), monumenten (24%) en arthouse film (20%).

Hoofdstuk 3

Ambities van de regio

Ambities van de regio

We geloven in de kracht van Regio Zwolle en het profiel van de regio: de kernwaarden experiment&ernst, en de ondersteunende kenmerken Groeien, Gunnen en Grensontkennend. Deze vormen de basis om verder te bouwen aan ons culturele ecosysteem. We willen het culturele ecosysteem verstevigen en vernieuwen, met als doel de regio in de toekomst nog sterker en aantrekkelijker te maken en een groter en divers publiek te bereiken. Wij hebben ambities geformuleerd langs drie lijnen, 1) een leven lang leren, 2) vernieuwing en innovatie en 3) toekomstbestendigheid.

De ambities geven op hoofdlijnen aan waarnaar we streven, wat we willen bereiken. De actielijnen en proeftuinen, in het volgende hoofdstuk, zijn een selectie van projecten waarmee we gezamenlijk hieraan invulling willen geven.

3.1 Een leven lang leren

De eerste drie ambities richten zich op een leven lang leren. Niet alleen willen we dat jongeren tot 18 jaar in contact komen met kunst en cultuur, ook volwassenen moeten zich op het gebied van kunst en cultuur (verder) kunnen ontplooiën. Dit sluit aan bij ons profiel waarin groeien een belangrijk kenmerk is: het groeien van kinderen, jongeren én ouderen, van cultuur- en publieks-

educatie, naar cultuurparticipatie en talentontwikkeling. We hanteren hierbij de talentontwikkelingspiramide.

Ambitie 1: Publiek & cultuureducatie: jong geleerd oud gedaan

Kunst en cultuur dragen bij aan een sociale stad en kunnen een belangrijke rol spelen in de ontwikkeling van scholieren. Door kinderen op een jonge leeftijd met kunst en cultuur in contact te brengen, wordt hun interesse aangewakkerd en wordt zo het publiek - en ook de makers en kunstenaars - van de toekomst gecreëerd, want cultuureducatie leidt tot toenemende cultuurparticipatie. Ook ontwikkelen kinderen de voor de toekomst nodige (creatieve) vaardigheden. Deze ambitie geeft invulling aan de onderkant van de talentontwikkelingspiramide.

Zwolle heeft een eigen vraaggerichte aanpak, met advies en financiële prikkels als katalysator voor cultuureducatie. Het Zwolse model heeft vier pijlers: primair onderwijs, voortgezet onderwijs, amateurkunst en buurtcultuur. Inmiddels doen alle Zwolse scholen in het primair onderwijs mee aan cultuureducatie. Voor al deze pijlers is een fonds ingericht, waar scholen en verenigingen aanvragen kunnen doen. Daarbij krijgen de aanvragers advies en ondersteuning van Stadkamer, met als doel een stevige culturele basis voor alle kinderen. Daarnaast reserveert Stadkamer een deel van de middelen in het fonds voor 'Inspiratie en Ontmoeting' waar scholen en culturele aanbieders op netwerkdagen met elkaar in contact worden gebracht.

Uit een evaluatie in 2017 staat te lezen:

- Uit onderzoek en gesprekken weten we dat het veld tevreden is en dankbaar gebruikmaakt van de adviseurs van Stadkamer die hen in staat stellen zich te ontwikkelen en cultuuronderwijs op een hoger plan te brengen.
- Stadkamer wordt gezien als de expert met kundige professionals die van grote waarde is voor de scholen, blijkt uit het verdiepende onderzoek. Maar ook: "Stadkamer heeft creatieve mensen met expertise die goed ondersteunen bij het maken van die plannen".

Wat kan deze vraaggerichte aanpak betekenen voor de regio, wat kunnen de Zwolse cultuurinstellingen betekenen voor scholen in de regio en andersom de cultuurinstellingen in de regio voor de scholen in Zwolle? Kan het Zwolse model opgeschaald worden, en hoe? Dit willen we de komende periode met de regio verkennen en, waar mogelijk, uitbouwen, want hiermee leggen we de culturele basis voor de langere termijn.

‘De snelle samenleving vraagt in de toekomst creativiteit, flexibiliteit en voorstellingsvermogen en een open houding. Cultuureducatie doet een beroep op deze eigenschappen.’

Cultuurnota Zwolle 2016-2020

Ambitie 2: Publiek & cultuurparticipatie: het boeien en binden van jongeren

Het aantal jongeren onder de twintig is in Regio Zwolle hoger dan in de rest van Nederland en de doelgroep van 12- tot 18-jarigen is landelijk voor veel instellingen cultureel een uitdaging. De culturele belangstelling van tieners krijgt vorm in een complex digitaal krachtenveld en hun belangstelling gaat, naast de digitale wereld, vooral uit naar populaire cultuurvormen als (pop)concerten en film. De ‘traditionele cultuur’ staat onder jongeren vaak niet hoog aangeschreven.¹ De vraag is op welke manier jongeren de kans krijgen om zich artistiek te ontplooiën en hun eigen culturele stem te laten horen, en niet enkel te functioneren binnen de artistieke kaders die worden aangeboden. Deze ambitie geeft eveneens invulling aan de onderkant van de talentontwikkelingspiramide.

Onze ambitie is om hierop verder in te zetten; wat kunnen de cultuurinstellingen doen om de jongeren nog meer te betrekken? Hoe kan de binding tussen deze doelgroep en de cultuurinstellingen verstevigd worden, als makers, deelnemers en toeschouwers? Wij willen experimenteren met muzikanten, (beeldende) kunstenaars, acteurs en fotografen, voor en door jongeren. Wij willen kunst, cultuur, techniek en creativiteit samenbrengen en daardoor meer

jongeren in de theaters, pop- en concertzalen, musea en bibliotheken zien. We kiezen daarbij voor verdieping en niet voor vermaak, maar wel verdieping die spannend, uitdagend en vermakelijk is. De jongerenraad kan hierin een belangrijke rol spelen. Ook kan de jongerenraad van The Young Ones, Young Ones in Public, hierin een belangrijke rol spelen.

‘Met name [het] begrip subjectivering vind ik belangrijk. Het subject worden dat je wilt en kunt zijn, en de functie van muziek bijvoorbeeld daarin. Ik denk dat cultuuronderwijs leerlingen moet uitdagen om dat uit te vissen.’

Hanze-lector Evert Bisschop Boele, bijzonder hoogleraar
‘Betekenis van Cultuurparticipatie’
aan de Erasmus Universiteit.

Ambitie 3: Talent ruimte bieden

Talented zorgen voor een bloeiend kunst- & cultuurklimaat. Talented zijn onmisbaar voor innovatie en vernieuwing in onze regio. Het gaat over talented die van het kunstvakonderwijs afkomen, of reeds gevestigde talented, maar ook over autodidacten. Het zijn artiesten en kunstenaars die zich professioneel verder kunnen en willen ontwikkelen, jong en oud. Deze ambitie geeft invulling aan de bovenkant van de talentontwikkelingspiramide.

Wij willen talented ondersteunen, hun een creatieve omgeving bieden en bevorderen dat een breder publiek wordt bereikt. Wij willen het culturele klimaat verbeteren en ondersteunen door middel van talentontwikkeling en mede daardoor het aanbod van kwalitatieve cultuurproducties vergroten. Wij hebben zeker het nodige in huis; denk aan het kunstvakonderwijs (ArtEZ en Cibap), Hedon (en hun plannen voor een hybride productiehuis), de samenwerkende poppodia, de Benjamin Britten Orkesten, Het Kamerooperahuis, en vele anderen, waaronder de zelfstandige kunstenaars en creatieven. Wij willen talentontwikkeling in Zwolle verder stimuleren, de samenwerking in Zwolle verbeteren, de lijnen uitzetten naar de regio, en ook daarbuiten, door bijvoorbeeld

¹ SCP Hoe cultureel is de digitale generatie

samenwerking tussen Het Kamerooperahuis in Zwolle en het Theaterschip in Deventer.

Belangrijk hierbij is de constatering dat cultuurparticipatie in Overijssel het afgelopen decennium op de gebieden van media, beeldend en ontwerp (sterk) is toegenomen, maar op het gebied van dans, theater en muziek is afgenomen.² Wij willen inzetten op de toegepaste kunsten, waaronder media, beeldend en ontwerp, want die passen goed bij wie wij zijn en wat wij willen versterken. Ook willen wij inzetten op muziek - van hiphop tot klassiek, individueel en in groepsverband - want ook hierin zijn Zwolle en de regio sterk. De sterkte van muziek willen we verder vergroten, omdat leren musiceren vraagt om een lange(re) tijdspanne, en ook omdat – in de woorden van neuropsycholoog Erik Scherder: *‘Muziek maken is op alle denkbare fronten levensbevorderend’*.

‘Hedon wenst voor Zwolle heel veel aandacht voor talentontwikkeling, want dat geeft ons de toekomst.’

Anne Riemersma, directeur Hedon

3.2 Vernieuwing en innovatie

Door wrijving, risico en/of verandering ontstaat vooruitgang.

Ambitie 4: Ruimte voor creativiteit creëren

“Zonder fysieke plek, geen toevallige ontmoetingen. Zonder ontmoetingen, geen coalitions of the willing. Zonder coalitions of the willing, geen innovatie.”

Dat stellen Jeroen van Erp, voorzitter van de Dutch Creative Council en hoogleraar aan de TU Delft en Jann de Waal van het Topteam Creatieve Industrie. Omdat ontmoetingen en innovatie van groot belang zijn, willen we meer fysieke plekken in Zwolle en de regio realiseren, waar ruimte is voor creativiteit, ruimte voor cross-overs, talentontwikkeling en ontmoetingen. In Zwolle spelen de

plannen om het centrumgebied met de Spoorzone uit te breiden hierin een belangrijke rol. Hiervoor hebben Cibap en Museum de Fundatie ambitieuze plannen waarin ze stellen, “De creatieve opleidingen in de stad zullen zich centreren in de Spoorzone. Daar opent Museum de Fundatie een tweede Zwolse vestiging in het gebouw van Cibap... Branding van de belangrijkste plek in ontwikkeling van Regio Zwolle als Creatieve Campus en thuisbasis voor de creatieve industrie. Deze plek is midden in de stad en direct naast de binnenstad en het station. De poort naar de stad en naar de regio waar wij onze gezamenlijke ambitie het best over het voetlicht kunnen krijgen met een samenhangend fysiek en inhoudelijk aanbod.” Ook in de regio biedt cultuur een invulling voor leegstand, vaak van historisch belangrijke gebouwen, en zorgt dus voor verbetering van de leefomgeving.

Daarnaast willen we kijken hoe we betaalbare (atelier)faciliteiten kunnen realiseren voor jonge makers, creatieven en kunstenaars, om hen, na hun studie, aan de stad te binden, echter ook om aantrekkelijk te zijn voor (jonge) creatieven van elders. Hiervoor willen we in kaart brengen wat er al is en waar het is, waar de grootste behoefte ligt en hoe we hieraan kunnen en willen voldoen.

“Zwolle wil van de Spoorzone een stedelijk centrumgebied maken voor nieuwe gemengde woon-werkmilieus. Een toevoeging op de bestaande binnenstad. Aanvullend en gericht op de economie van de toekomst.”

Visie op de Spoorzone, Strategische Agenda Spoorzone, juli 2018

Ambitie 5: Het verhaal van Regio Zwolle krachtiger vertellen

We hebben als Regio Zwolle een verhaal te vertellen en veel historische verbindingen. Dit verhaal is zicht- en tastbaar in ons culturele erfgoed, zoals in de vele historische gebouwen, archeologische vondsten, woonwijken, buitenplaatsen en landschappen. Zwolle en de regio barsten van de historie en ons cultureel erfgoed vertelt verhalen over onze afkomst en over hoe we ons ontwikkelen.

² Berenschot, Kunst- en cultuureducatie in Overijssel, 2015

Daarom koesteren we ons erfgoed en laten we ons inspireren om het Verhaal van (Regio) Zwolle te delen. Een verhaal waar de inwoners trots op (kunnen) zijn en waardoor ze een sterkere binding hebben met de geschiedenis en de identiteit van de regio en hun woonplaats. Dit versterkt niet alleen de binding van de regiobewoners met de regio, maar maakt de regio aantrekkelijker voor bezoekers van buiten, vanuit de rest van Nederland en uit Duitsland.

Onze ambitie is om het verhaal, dat zichtbaar is in het culturele erfgoed, op een vernieuwende manier te vertellen en te presenteren. Dat willen wij onder andere doen door de verhaallijnen rond de IJssel en de Hanzesteden te vertellen en te presenteren. Wij willen het erfgoed in de regio zichtbaarder maken en de verhalen over Zwolle, Kampen, Schokland, Elburg en andere plaatsen in de regio, evenals over Deventer, op verschillende manieren inzichtelijk maken; digitaal, analoog, door tentoonstellingen, festivals, routes, lezingen en story telling. Hier willen wij de werelden van de (toegepaste) kunsten, ambachten, erfgoed en toerisme bij elkaar brengen. En al doen we veel met ons erfgoed, in de regio is het veelal gefragmenteerd. Wij willen het bij elkaar brengen en experimenteren met hoe, voor wie, waar en door wie. Hiermee bereiken we een breed publiek – lokaal, regionaal, nationaal en internationaal.

‘Allemaal Zwolle wil de verhalen van Zwolle op eigentijdse, veelzijdige en inspirerende wijze vertellen. Dat doen we niet alleen in het Drostenhuis maar samen met diverse partners op verrassende plekken in de stad. We laten samen de stad zelf de verhalen vertellen.’

Vincent Robijn, directeur Allemaal Zwolle

3.3 Toekomstbestendigheid

Toekomstbestendigheid heeft als doel kennis en vaardigheden van de sector en de bijbehorende stakeholders te verbeteren en verder te ontwikkelen. Het gaat hier om het bevorderen van de organisatieontwikkeling, het waarmaken van de doelstellingen vanuit strategisch denken en planen en kwaliteitsbevordering.

Ambitie 6: Inzicht in de behoeften van ons publiek

Wij weten op instellingsniveau het nodige over onze bezoekers, maar wij willen meer te weten komen over wie onze bezoekers zijn, wat de smaakclusters zijn en inzicht krijgen in de mobiliteit voor cultuur binnen de regio. Wij hebben hiervoor een eerste verkenning uitgevoerd onder inwoners van de regio die een indicatie van de regionale mobiliteit geeft. Dit is een begin dat we de komende jaren willen verdiepen en verbreden, want meten is tenslotte weten. Ook willen we meer te weten komen over de niet-cultuurbezoekers. Wie zijn ze, waarom zijn ze niet cultureel actief en wat kunnen we doen om hen meer bij het cultuur-aanbod te betrekken? Hebben we een ander aanbod nodig en hoe kunnen we dit aanbod creëren of zijn er andere barrières voor deelname? Dit met het uiteindelijke doel om een groter en een meer divers publiek te bereiken. Hiermee brengen we vraag en aanbod dicht bij elkaar en weten we meer over onze (toekomstige) bezoekers.

‘Het is de inzet van dit kabinet om iedereen die dat wenst cultureel actief moet kunnen zijn Dit is echter geen vanzelfsprekendheid.’

Ingrid van Engelshoven,
minister van OCW, brief aan de Raad voor Cultuur

Ambitie 7: Versterken van het culturele ecosysteem

Regio Zwolle positioneert zich vooral als een economische toplocatie met een excellente onderwijs- en kennisinfrastructuur. Hierin spelen kunst, cultuur en creativiteit een belangrijke rol als vestigingsfactoren voor een gezond economisch klimaat, en voor de leefbaarheid van de stad en regio. Regio Zwolle zet in op vijf krachtige sectoren waaronder de vrijetijdseconomie, en kunst, cultuur en erfgoed maken een belangrijk deel uit van de vrijetijdseconomie. Kunst, cultuur en economie kunnen hierin elkaar versterken. In de Economische Agenda Regio Zwolle 2018-2022 spelen kunst, cultuur en de creatieve sector nog geen rol; daar willen we verandering in brengen. De cultuur- en creatieve sectoren willen actief deelnemen aan Regio Zwolle, want samen kunnen we de economische én de maatschappelijke waarden van de regio versterken en attractiever maken voor bewoners, bezoekers én bedrijven.

Wij hebben een aantal topvoorzieningen, zoals Museum de Fundatie, Hedon en het Bevrijdingsfestival en - op het gebied van kunstvakonderwijs - Cibap en ArtEZ. Echter als we kijken naar het hele culturele ecosysteem in Zwolle en de regio, dan valt op dat de meeste voorzieningen kleinschalige organisaties zijn met weinig middelen en hoge ambities, die veelal medeafhankelijk zijn van vrijwilligers. Het grote aantal vrijwilligers in Zwolle en omgeving is zonder meer een sterkte, want ze spelen een belangrijke rol in het culturele ecosysteem, maar ze zijn vaak ook kwetsbaar. Wij willen een stevigere culturele basis en middensegment om actief te kunnen deelnemen aan Regio Zwolle. Steviger qua productie, talentontwikkeling, professionaliteit, bemensing, onderzoek, diversiteit en marketing. Wij willen zorgen voor versterking van de culturele basisvoorzieningen en met de overheden – provincie, regio en gemeenten – hierin samenwerken. Ook willen we hierover met OCW en de landelijke cultuurfondsen in gesprek gaan om te verkennen wat hun visie hierop is en waar de gezamenlijke kansen voor Regio Zwolle liggen.

Samenwerking is echter geen vanzelfsprekendheid en ook geen doel op zich. Het is een middel om de kwaliteit en de effectiviteit te verhogen. Wij zien kansen om structureel samen te werken op drie niveaus:

1. *Overleg Zwolle: de cultuursector, de creatieve instellingen en de overheden*
Met dit proces is een begin gemaakt door het overleg tussen de culturele instellingen, het kunstvakonderwijs en de overheden die betrokken zijn bij kunst, cultuur en creativiteit in Zwolle. Dit smaakt naar meer. Wij willen met de driehoek - kunst & cultuur, (kunstvak)onderwijs en overheden - onder leiding van een externe voorzitter vaker met elkaar overleggen, met elkaar in gesprek gaan als het om belangrijke vraagstukken voor de sector, stad en regio gaat en werken aan een gezamenlijke stadsagenda en programmering.
2. *Overleg tussen de cultuurinstellingen in Regio Zwolle*
Om elkaar beter te leren kennen, om invulling te geven aan de gunfactor, willen wij met de cultuurinstellingen in de regio bij elkaar komen, met als belangrijkste doel kennisdeling en, mogelijk daaruit voortvloeiend, samenwerking.

3. *Politiek en ambtelijk overleg tussen de gemeenten in de regio*

Als onderdeel van dit proces hebben negen wethouders Cultuur uit de regio elkaar voor het eerst getroffen tijdens een informatiebijeenkomst in het kader van de planontwikkeling van de Stedelijke Cultuurregio. Ook waren vertegenwoordigers van provincie Overijssel en Regio Zwolle hierbij aanwezig. Ook dit smaakt naar meer. Om cultuur een structureel onderdeel van Regio Zwolle te laten zijn, willen we elkaar regelmatigere treffen om belangrijke thema's voor de regio te bespreken en om te kijken hoe we samen effectiever kunnen optrekken.

'De stad heeft de regio nodig voor bezoekers, de regio heeft de stad nodig omdat het de stadse voorzieningen, infrastructuur, werkgelegenheid, opleidingen nodig heeft. Samen versterken ze elkaar.'

Zwolle, de nieuwe Hanzestad

Ambitie 8: Duurzaam het verschil maken

Het culturele ecosysteem van Regio Zwolle heeft een aantal topinstellingen, maar tegelijkertijd is het ecosysteem kwetsbaar. Wij willen daarom inzetten op groei door ontwikkeling, op het ontwikkelen van een nog gezonder cultuurklimaat in de stad en de regio, voor instellingen én makers en talenten. Wij willen inzetten op kwalitatief hoogwaardig produceren en presenteren, op een professionele omgeving voor culturele instellingen en op het ontwikkelen van zakelijke skills van kunstenaars, makers en talenten, iets waar de productiehuizen ook op focussen.

De kwetsbaarheid van de sector heeft veelal te maken met professionalisering en de belangrijke rol die de vrijwilligers spelen in de regio. Versterking en professionalisering zijn *nu* van belang, maar ook voor de toekomst wanneer het misschien economisch minder gaat of de bevolkingssamenstelling verandert, zoals bij krimp of toenemende diversiteit.

Wij hebben kennis van de lokale en regionale situatie, wij weten wat leeft bij de instellingen en het publiek, en dit willen we combineren met de kennis en

expertise van buiten, van de landelijke cultuurfondsen, waaronder het Fonds Podiumkunsten, het Fonds voor Cultuurparticipatie, het Mondriaanfonds en het Stimuleringsfonds Creatieve industrie. De analyse van het culturele ecosysteem (zie bijlage A) laat zien dat Regio Zwolle geen gelden voor cultuur van de rijksoverheid ontvangt en dat maar één instelling door de landelijke cultuurfondsen wordt medegefinancierd. Om het culturele ecosysteem verder te versterken, willen we daarin verandering brengen. Wij denken aan programmatische samenwerking op het gebied van onder andere talentontwikkeling en cultuureducatie, twee terreinen die kansen bieden voor de toekomst en die versterkt moeten worden. En wij denken aan het versterken van de top, aan het samenbrengen van kunst, cultuur en de creatieve industrie. Wij willen de financieringsstromen van de cultuurfondsen, provincie en gemeente(n) bij elkaar brengen zodat ze elkaar versterken.

Onze inzet is verbinding, doorontwikkeling en toekomstbestendigheid, resulterend in een sterker en toekomstbestendig ecosysteem voor de cultuurregio.

Ten slotte

Uit de groepsbesprekingen en interviews kwamen twee beelden naar voren: Er zijn quick wins, laaghangend fruit waar Regio Zwolle snel op kan inspelen. Kunst en cultuur heeft echter ook tijd nodig, tijd om te leren en te rijpen en – voor sommige ambitieuze plannen – tijd om te realiseren. Ook het investeren in cultuur(educatie en -participatie) vraagt blijvend aandacht, want die taken zijn nooit volbracht, omdat er continu nieuwe generaties in aantocht zijn.

Hoofdstuk 4

Actielijnen en proeftuinen

4.1 Actielijnen en proeftuinen

De actielijnen en de daarbij behorende proeftuinen geven de stappen die we willen nemen om de ambities waar te maken. We hebben 8 actielijnen en 4 proeftuinen geïdentificeerd om de ambitie van Regio Zwolle op het gebied van 1) een leven lang leren, 2) vernieuwing & innovatie en 3) toekomstbestendigheid, te verwezenlijken. Voor sommige actielijnen is de uitvoering reeds van start gegaan, andere bevinden zich in verschillende fasen van planontwikkeling.

1. Een Hybride Productiehuis - cross-sectoraal en grensoverschrijdend

Om toekomstig talent ruimte te bieden, willen wij een hybride productiehuis in Zwolle gerealiseerd hebben. Dit willen we doen om een impuls te geven aan talentontwikkelingsprogramma's, het muziekonderwijs, cultuureducatieprogramma's en cultuuropleidingen. We willen een klimaat creëren en ondersteuning bieden, zodat er meer innovatieve, vernieuwende en discipline overstijgende culturele producten en producties tot stand komen met landelijke relevantie, die worden 'vermarkt' met hogere bezetting van podia tot gevolg. Het productiehuis werkt op basis van een talentontwikkelingspiramide die loopt van cultuureducatie en -participatie in de basis naar talent ontdekken tot talentontwikkeling en talentontwikkelingsprogramma's. Hiermee ontstaat een sterk cultureel klimaat, is sprake van community building en wederkerigheid en vindt vernieuwing plaats. In het hybride productiehuis besteden wij aandacht aan cross-overs, beursprogramma's, academies op diverse thema's, contests en fondsenwerving. Partners in het productiehuis zijn Hedon, Zwolse Theaters, Kunstbende, Poppunt Overijssel, gezelschappen zoals Benjamin Britten Orkesten en Kameroperahuis, ArtEZ en Deltion en die kunnen worden uitgebreid naar andere disciplines.

-> *Ambitie: Jong geleerd oud gedaan*

-> *Ambitie: Talent ruimte bieden*

2. Realisatie van de Creatieve Campus in de Spoorzone

We willen in 2025 de creatieve opleidingen van Cibap en ArtEZ in Zwolle gebundeld hebben in de Spoorzone in het voormalige postkantoor, gekoppeld aan een tweede vestiging van Museum de Fundatie, werkplaatsen voor studenten en professionals en ruimte voor creatieve start-ups, ateliers, studio's en

podia. Met het creëren van deze creatieve campus/centrumplek voor onderwijs, onderzoek, werken, studeren, ontwikkelen en produceren willen we het belang van de creatieve industrie voor Regio Zwolle verstevigen en uitdragen. In aanloop naar de realisering van de Creatieve Campus in de Spoorzone willen we de verbinding tussen kunst en creatief onderwijs verenigen door exposities, creatief onderwijs en projecten in één gebouw te verenigen, op een nader te bepalen plek in de binnenstad. Hierbij denken wij aan Transit, een tussenstop op weg naar de Spoorzone, bestaande uit drie lagen, waar verbinding van cultuur en creativiteit in woord en daad gerealiseerd wordt:

1. ArtEZ met een curatoren-in-residence programma.
2. Verhuur aan ondernemers uit de creatieve sector in combinatie met werkruimten voor studenten van Cibap.
3. FUNDATIEfusions, exposities (ArtEZ en Cibap), Made by (werkplaatsen en winkel) en een cultuurprogramma door Hiawatha in combinatie met een escape room.

-> *Ambitie: Ruimte voor creativiteit*

3. Talentontwikkeling door Kameroperahuis en Theaterschip in Deventer

In samenwerking tussen het Kameroperahuis in Zwolle en het Theaterschip in Deventer willen we nieuwe makers van Kameroperahuis, jonge makers van het Theaterschip en leerlingen van het voortgezet onderwijs hun talenten verder laten ontwikkelen. We willen een tweejarig cultuureducatieproject in het voortgezet onderwijs opzetten waarbij we professionals, semi-professionals en amateurs

(scholieren) in hun ontwikkeling aan elkaar koppelen. Het is een professionele muziektheaterproductie die wordt gespeeld op middelbare scholen en een getrappt educatieprogramma dat daar parallel aan loopt. Alle leerlingen uit de tweede klas zien de voorstelling en maken vervolgens in de vorm van meerdere workshops kennis met de verschillende kunst disciplines tijdens carrousel dagen op school. Hier ontdekken de leerlingen wat bij hen past en wordt tegelijkertijd talent gespot. Vervolgens worden er verdiepingslessen theater, muziek, dans en schrijven aangeboden voor de leerlingen die ervoor kiezen.

-> *Ambitie: Jong geleerd oud gedaan*

-> *Ambitie: Boeien en binden van jongeren*

4. Verhalen van Zwolle en de regio krachtig vertellen

Wij willen de verhalen van Zwolle en de regio vertellen aan onze eigen inwoners en aan bezoekers. Hiermee vergoten we de binding en aantrekkelijkheid van Zwolle en de regio. We starten met Zwolle in 2019 en breiden dit vandaar uit naar andere delen van de regio in de daaropvolgende jaren. Landgoed Anningahof, de Fundatie, Cibap en ArtEZ vertellen samen met Historisch

Centrum Overijssel, IJsselacademie en Allemaal Zwolle en de inwoners van Zwolle, op een vernieuwende en zichtbare manier de verhalen van de stad, gebruikmakend van ons culturele erfgoed. Het vernieuwende zit in de tijdelijkheid en circulariteit van de manier waarop de verhalen vorm krijgen, bijvoorbeeld met behulp van kunstwerken, licht of multimediaal. In dit project komen cultuur, creativiteit, duurzaamheid en citymarketing samen. Ook kan *Zwolle, stad van de (beeld)taal* hiervan deel uitmaken.

Een deel van het verhaal van de regio is niet meer zichtbaar of moeilijk waarneembaar. Denk aan de Noordoostpolder en het ontstaan daarvan en aan de Koloniën van Weldadigheid vlakbij Ommen en Frederiksoord, die niet meer bestaan. Hoe kunnen deze verhalen verteld en beleefd worden? De betreffende gemeenten, organisaties en de creatieve sector en kunstvakopleiding gaan samen op zoek naar een oplossing voor deze complexe uitdaging.

Het verhaal van de regio en, in het bijzonder de Hanzesteden, kan ook anders verteld worden. In 2020 willen we de eerste editie van Hanze Klassiekers gerealiseerd hebben. Hanze Klassiekers is een jaarlijks rondreizend festival/ carrousel van verhalen en concerten langs de Hanzesteden, beginnend met de vijf Hanzesteden in Overijssel (Kampen, Hattem, Hasselt, Deventer en Zwolle), gevolgd door de Gelderse Hanzesteden (Doesburg, Elburg, Harderwijk en Zutphen) en daarna over de grenzen naar Duitsland en België. We programmeren voor en met de inwoners van de stad en de regio, we ontwikkelen educatieve programma's voor alle leeftijden en masterclasses voor professionals en amateurs. Met Hanze Klassiekers dragen we bij aan een leven lang leren en kunnen we van elkaar leren doordat we het stokje van de carrousel doorgeven aan een volgende Hanzestad in Regio Zwolle en daarbuiten. En met Hanze Klassiekers geven we invulling aan het krachtiger vertellen van de verhalen, aan het belang van muziek voor de regio en zetten we de grote dichtheid van monumenten en erfgoed in de regio in de spotlight.

-> *Ambitie: Verhaal krachtiger vertellen*

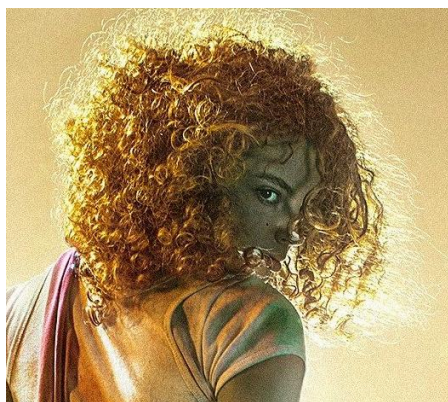
-> *Ambitie: Jong geleerd oud gedaan*

5. Programmeren van een stadsagenda

We willen een gezamenlijke stadsagenda programmeren met landelijke uitstraling die het profiel van experiment&ernst van Regio Zwolle laadt. We zijn daarover met de cultuurprogrammeurs van de culturele instellingen in de stad in gesprek. We willen gezamenlijk een jaarlijks wisselend thema vaststellen dat inhoudelijk wordt uitgewerkt. We willen op basis van dit thema een agenda opstellen waarbij we aansluiting zoeken met de regionale en landelijke agenda's. De programmaraad doet een programmeringsvoorstel en bepaalt een start- en afsluitingsmoment/activiteit van het jaar. Gemeente(n) en provincie formuleren een opdracht naar de gezelschappen. Het eerste thema dat we hebben vastgesteld is Vrijheid. Dit thema sluit aan bij het landelijke thema 75 jaar Vrijheid. We laden en programmeren dit thema voor de periode medio 2019 tot medio 2020. Op het thema Vrijheid hebben de Fundatie, het Bevrijdingsfestival Overijssel, het Fraterhuis, Zwolse Theaters en HCO reeds hun programma ideeën gelanceerd.

-> *Ambitie: Het verhaal van Regio Zwolle krachtiger vertellen*

6. Verbinding in de wijken zoeken

We willen theater- en muziekgezelschappen, maar ook andere culturele instellingen, een wijk in Zwolle en/of in de regio-gemeenten laten adopteren om met de inwoners van die wijk een programma te ontwikkelen. We willen deze wijze van werken inzetten om jongeren, en volwassenen, meer te verbinden met kunst en cultuur en hun leefomgeving. We zoeken daarbij samenwerking met een persoon (of personen) die de wijk goed

kent en die netwerken in de wijk kan mobiliseren. Hiermee willen we de participatiegraad verhogen, een sterkere *sense of community* laten ontstaan en de leefbaarheid vergroten.

Een voorbeeld hiervan is Kameroperahuis, gevestigd in Zwolle Zuid dat, met ondersteuning van Stadkamer, het community art project De Bruisende Buren heeft gerealiseerd. In dit project leggen we met muziektheater verbindingen tussen wijkbewoners van Zwolle Zuid die elkaar anders niet waren tegengekomen. De wijkbewoners spelen met verhalen en muziek de hoofdrol. Ook productiehuis De Zwolse Stadsproductie waar community-art voorstellingen en projecten worden ontwikkeld, die opnieuw (Zwolse) historische verhalen/ geschiedenis vertelt, kan hierin een belangrijke rol spelen.

-> *Ambitie: Het verhaal van Regio Zwolle krachtiger vertellen*

-> *Ambitie: Boeien en binden van jongeren*

-> *Ambitie: Jong geleerd oud gedaan*

7. Structureel marktonderzoek - wie zijn onze (niet-)bezoekers?

De balans, de behoefte

Om meer en beter inzicht te verkrijgen in wie de bezoekers en de niet-bezoekers zijn van onze podia, musea, bibliotheken, erfgoed, festivals etc. in de regio, willen we gezamenlijk marktonderzoek doen.

We willen een gestructureerde

vragenlijst ontwikkelen die we periodiek onder de inwoners van Regio Zwolle uitzetten. We willen daarmee een beeld verkrijgen wie de cultuurbezoekers zijn, wat hun smaakclusters zijn, welke culturele instellingen zij in hun eigen gemeente, in de regio en daarbuiten bezoeken, zodat we inzicht krijgen in de culturele mobiliteit in Regio Zwolle en hoe dit zich over de jaren ontwikkelt. Daarnaast brengen we in kaart wie de niet-cultuurbezoekers zijn, waarom zijn ze niet cultureel actief en wat kunnen we doen om hen meer bij het culturaanbod in de regio te betrekken. De resultaten van deze periodieke metingen geven ons handvatten om ons huidige en toekomstige aanbod te verbeteren en een groter en divers publiek naar onze culturele instellingen te krijgen. Dit zijn vragen die niet alleen bij ons leven, maar ook in andere cultuurregio's. Wellicht kan het Rijk hierin een coördinerende en stimulerende rol spelen.

Een specifiek onderdeel hiervan is kwalitatief onderzoek naar de behoeften, wensen en beweegredenen van jongeren tussen 12 en 18 jaar. Wat is hun belevingswereld? Waarin hebben ze interesse? Hierin kan de Jongerenraad Zwolle en ook Young Ones in Public, de jongerenraad van The Young Ones, een belangrijke rol spelen.

-> *Ambitie: Inzicht in de behoeften van ons publiek*

-> *Ambitie: Boeien en binden van jongeren*

-> *Ambitie: Versterken culturele ecosysteem*

8. Organisatiegraad verhogen en versterken

We willen in 2019 een tijdelijke aanjager benoemen die de Cultuurregio Zwolle verder in beweging gaat brengen en de betrokkenen gaat begeleiden en samenbrengen. De focus ligt op de regionale samenwerking tussen de gemeenten, culturele en onderwijsinstellingen en het aanjagen van de gezamenlijke proeftuinen en projecten. De aanjager heeft ook een coördinerende rol als het gaat om de

verschillende overleggen (zie Ambitie 7). Omdat het proces om tot een cultuurregio te komen complex is, en omdat dit proces het begin is van een groeimodel, willen we iemand benoemen als aanjager, maar tijdelijk. Een goed begin is het halve werk!

-> *Ambitie: Versterken culturele ecosysteem*

Planning en proeftuinen

Alle actielijnen kunnen op korte termijn worden gestart - met uitzondering van actielijn 2, die een lang(ere) termijn actielijn is - of zijn recentelijk gestart (actielijn 4).

Wij stellen voor de volgende actielijnen als proeftuinen aan te merken:

Actielijn 1: Een Hybride Productiehuis

Actielijn 2: Realisatie van de Creatieve Campus in de Spoorzone

Actielijn 3: Talentontwikkeling door het Kameroperahuis en Theaterschip in Deventer.

Actielijn 4: Verhalen van Zwolle en de regio krachtig vertellen

Hoofdstuk 5

De context

De Stad Vertelt voor amateurs en professionals
Luchtdruk: 100

1. Deel: **Waar is de stad?**
Waarom? **Waarom is de stad?**
Waarom? **Waarom is de stad?**
Waarom? **Waarom is de stad?**

Waarom? **Waarom is de stad?**
Waarom? **Waarom is de stad?**
Waarom? **Waarom is de stad?**
Waarom? **Waarom is de stad?**

De Stad Vertelt voor amateurs en professionals
Luchtdruk: 100

1. Deel: **Waar is de stad?**
Waarom? **Waarom is de stad?**
Waarom? **Waarom is de stad?**
Waarom? **Waarom is de stad?**

TWEEDE PRIJS
DE STAD VERTELT
VOOR AMATEURS EN

5.1 De context

Wij hebben in de hoofdstukken hiervoor aangegeven wat ons profiel is, wat onze ambities zijn en welke stappen wij willen nemen om onze ambities te verwezenlijken. Dit vindt niet plaats in een vacuüm, maar in de context van een veelheid aan regionale, nationale en mondiale ontwikkelingen. Hieronder geven we een aantal macrotrends weer, trends die de komende jaren van invloed zullen zijn op Regio Zwolle en op kunst, cultuur en creativiteit in de regio. Als we vanuit een helikopter naar beneden kijken, wat zien we dan? Waarmee moeten we rekening houden?

1. Een sterk toenemende stedelijkheid

Steden worden steeds belangrijker in de wereldeconomie en ook de regio's waarin steden samenwerking zoeken, krijgen een steeds prominere rol in onze samenleving.

In 1800 leefde slechts 2% van de wereldbevolking in steden. In 1950 was dit opgelopen tot 30% procent en in 2007 woonde, voor het eerst, meer dan de helft van de wereldpopulatie in steden. En deze urbanisatie gaat steeds sneller. De verwachting is dat 60% van de wereldbevolking in 2030 in stedelijke regio's zal wonen. Ook in Nederland is deze trend zichtbaar.

De bevolking van de vier grote steden in Nederland zal de komende decennia sterk blijven groeien. Voor de meeste middelgrote gemeenten wordt eveneens een stijging van het inwonertal voorzien, terwijl veel kleinere, vooral perifeer gelegen gemeenten verder zullen krimpen. Van de verwachte groei van de Nederlandse bevolking – bijna een miljoen tussen 2015 en 2030 – zal drie kwart plaatsvinden in de grotere gemeenten met 100.000 of meer inwoners. De grootste groei wordt verwacht voor de vier grote steden, maar ook het inwonertal van grotere steden in andere delen van Nederland, zoals Zwolle, zal sterk groeien.³

³ Bron: CBS en PBL

Met de bestuurlijke samenwerking tussen 21 gemeenten in Regio Zwolle – met Zwolle als grootste centrumgemeente – wordt ingespeeld op het toenemende belang van stedelijke regio's. Regio Zwolle heeft onder andere een Economic Board in het leven geroepen die de economische ontwikkeling in de regio aanjaagt.

Wat zijn de effecten van de sterk toenemende verstedelijking?

Bijna alle macrotrends hebben een tegentrend. Rem Koolhaas van het wereldberoemde architectenbureau OMA, richt na twintig, dertig jaar nadenken en schrijven over metropolen, het vizier op het landelijk gebied, op de provincie. De verschijningsvorm van het platteland verandert sterk, net zoals de relatie platteland en stad. Wat betekent dit voor onze samenleving en wat zijn de effecten hiervan op stad en (platte)land? Zijn onderzoek en de geplande tentoonstelling in het Guggenheim Museum in New York gaan hierover, over het moderne platteland.

2. De opkomst van de cultureel omnivoor

Het onderscheid tussen hoge, klassieke gecanoniseerde en lage kunst en cultuur is aan het vervagen. De cultuurdeelnemer is steeds vaker een omnivoor – zowel cultureel als sociaal – die zich individueel, en veelal incidenteel, aansluit bij onderling verschillende smaakgemeenschappen. In toenemende mate is alles even waardevol. De canon bestaat nog wel, maar men trekt zich daar nog minder van aan. De ene avond zit de cultuurbezoeker in de schouwburg en neemt de volgende dag deel aan een festival in de buitenlucht. En overdag bezoekt men een museum en 's avonds kijkt men naar een documentaire, vlog of Netflix. Wij leven in een fluïde tijdperk en maatschappij, ook wat de makers betreft. Het Topteam Creatieve Industrie schreef onlangs: 'De rol van de creatieve professional is meer fluïde dan voorheen.'⁴

⁴ Kennis- en Innovatie Agenda 2018-2021

3. Identiteit in een globaliserende wereld

Ook hier heeft de trend naar globalisering een tegentrend. Het lokale antwoord op globalisering is glocalisering: als reactie op de internationalisering en mondialisering is het eigen culturele karakter van steden en regio's een aandachtspunt en onderwerp van programmering en marketing. In de eigen regio is meer ruimte voor de eigen identiteit dan in abstractere mondiale verbanden.

En glocalisering heeft een voor het bedrijfsleven en de lokale economie belangrijk effect: cohesie in de regio.

Glocalisering vertaalt zich ook naar de herwaardering van de streekeigen cultuur, volkscultuur, erfgoed en/of geschiedenis. Ook is steeds vaker te zien dat instellingen een sterkere band aangaan met de eigen stad of regio en hun programmering daarop afstemmen om een structureel sterkere verbinding aan te gaan met een stad of regio, zowel qua programmering als qua publieksbereik.

4. Samenwerking is complex maar belangrijk

De gerenommeerde organisatiepsycholoog Geert Hofstede, concludeert in zijn publicatie *Cultural Dimensions, 'The Netherlands, with the very high score of 80 is an individualist society.'* Nederland is volgens Hofstede, met Scandinavië, een van de meest individualistische landen ter wereld. Samenwerking in Nederland, met zijn individualistische cultuur, werkt daardoor het beste wanneer het projectmatig of incidenteel is, met een duidelijke begin- en einddatum, of structureel wanneer de nut en noodzaak voor alle betrokken partijen duidelijk zijn, zoals bijvoorbeeld bij de Deltawerken.

In 2016 schreef de Raad voor Cultuur in zijn Advies 2017-2020: 'Samenwerking is in het culturele veld geen vanzelfsprekendheid...'. Daarnaast schreef de raad, 'Vooropgesteld: samenwerking is een middel. Het kan bijdragen aan de zichtbaarheid van het artistieke product, aan een groter publieksbereik, aan besparingen – en soms ook aan het voortbestaan van een instelling. In het algemeen vindt de raad dat samenwerking het beste tot stand komt wanneer instellingen of een sector daartoe zelf het initiatief nemen.' Ook stelt de Raad: 'Binnen de

stedelijke regio ziet de raad veel mogelijkheden tot samenwerking en afstemming; tussen verschillende culturele instellingen, en tussen culturele instellingen en andere maatschappelijke sectoren.'

In 2012 ontwikkelden Kaats en Opheij een model voor intergemeentelijke samenwerking. Het begint met ambitie. Wat is de gedeelde ambitie van de gemeenten? Waar gaan de gemeenten samen écht voor? Het beantwoorden van deze twee vragen is bepalend voor de daaropvolgende stappen. Wat zijn de belangen van ieder van de partners? Wat zijn de *mutual gains*? Het beantwoorden van deze vragen is de basis voor een succesvolle samenwerking.

'Waarom moeilijk doen als het samen kan.'

Loesje

5. De verstrekkende waarde van cultuur

In een lijvig onderzoek – De Waarde van Cultuur – van de Rijksuniversiteit van Groningen stellen de onderzoekers de volgende zes waarden van cultuur vast:

1. De georganiseerde cultuursector zet aan tot emotionele betrokkenheid en (zelf)reflectie. In publieksonderzoek werd er sluitend bewijs voor gevonden.
2. Op verschillende vlakken leveren culturele activiteiten een bijdrage tot de groei van (de lokale) economie. Van cultuur gaan multipliereffecten uit die echter moeilijk empirisch hard te maken zijn.
3. Deelname aan culturele activiteiten leidt zowel tot het versterken van de sociale banden binnen de eigen groep (bindende sociale cohesie) als tot het aanhalen van sociale banden met vreemden of onbekenden (overbruggende sociale cohesie). Bovendien genereert cultuurparticipatie de toename van sociaal kapitaal.
4. Een gemeenschap kan niet zonder een gemeen. Dat is een vrije, voor iedereen toegankelijke ruimte of een 'reservoir' waaraan zowel private als publieke spelers een bijdrage kunnen leveren. Het gemeen is een ruimte van culturele uitwisseling en dissensus⁵ waarin uiteenlopende meningen, attitu-

⁵ Dissensus is een gebrek aan overeenstemming, het tegenovergestelde van consensus.

des en leefstijlen voortdurend botsen. Net die dissensus in het gemeen maakt dat een gemeenschap levendig blijft.

5. Economische en politieke activiteiten steunen op cultuur. Ze zijn in feite cultuur. Zowel economische als politieke crisissen hebben deels te maken met een gebrek aan aandacht voor en erkenning van cultuur.
6. Het evidence-based onderzoek dat we voor deze studie konden inventariseren heeft een belangrijke blinde vlek: het weet nergens de belangrijkste waarde van cultuur te vatten, met name cultuur als zingeving aan een mensenleven.

‘Alleen via cultuur kunnen mensen zin geven aan hun leven en aan hun plaats in een samenleving. Dat is meteen de allerbelangrijkste waarde van cultuur. De core business van de cultuursector is het vormgeven van het samenleven.’

De Waarde van Cultuur, Rijksuniversiteit Groningen

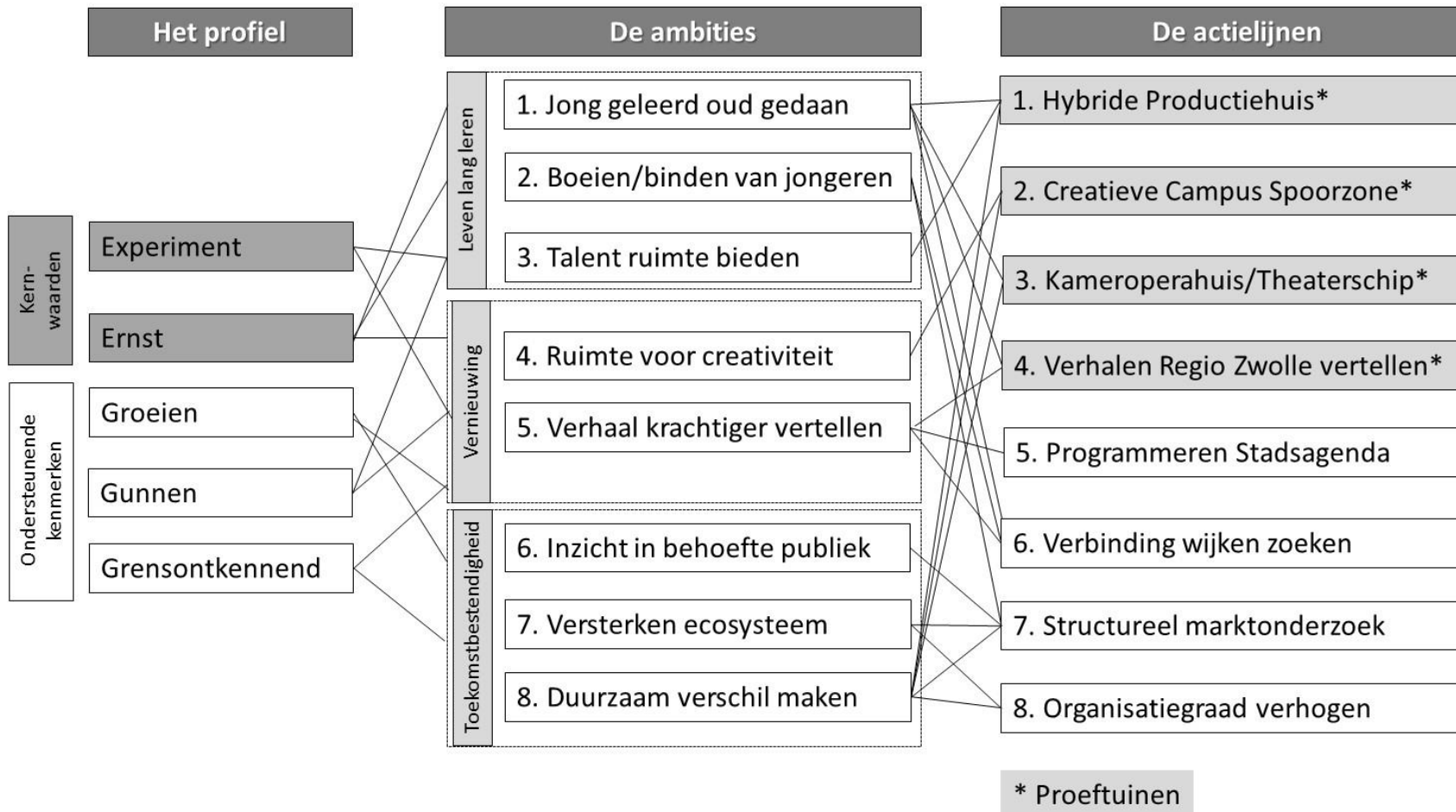
Hoofdstuk 6

Synthese

6.1 Synthese

Hieronder geven we schematisch de relatie weer tussen het profiel, de ambities, de actielijnen en de proeftuinen.

Hoofdstuk 7

Hoe nu verder?

ONE DAY
OR DAY ONE

you decide

7.1 Welke stappen willen we nemen?

Wat zijn de volgende stappen?

Zoals we aan het begin van dit document hebben aangegeven, is dit een startdocument, het begin van een proces.

1. Verder betrekken van de regio bij het proces

Er is een begin gemaakt met het betrekken van Regio Zwolle. De komende tijd zullen we de regiogemeenten opzoeken en hen raadplegen. Wie wil mee doen? Welke onderwerpen zijn belangrijk? Hoe kunnen we samenwerken? Waar liggen de gezamenlijke kansen? Welke stappen willen we eerst nemen? Dit willen we samen met de provincie, de gemeenten en de culturele instellingen in de regio en de organisatie achter Regio Zwolle doen.

2. Lijnen uitzetten naar andere stedelijke cultuurregio's

Cultuurregio Zwolle grenst aan verschillende stedelijke cultuurregio's die interessante partners kunnen zijn voor gezamenlijke inhoudelijke programmalijnen. Wij kijken naar de stedendriehoek en, in het bijzonder, naar Deventer bij het verder uitwerken van (de verhalen langs) de IJssel, en naar Deventer én Zutphen als het gaat om de Hanzesteden. Wij zien interessante kansen voor samenwerking, zowel structureel als projectmatig, waar de actielijnen elkaar raken. Wij willen elkaar opzoeken en verder samen de kansen verkennen voor de IJsselvallei.

3. Verdiepingsslag

Belangrijk voor ons is om de ambities, actielijnen en proeftuinen verder te concretiseren en de organisatiegraad hieromtrent een stap verder te brengen. Wij moeten verder werken aan wie waarvoor verantwoordelijk is en hoe de planning eruitziet. Welke concrete stappen gaan we nemen?

4. Betrekken van makers, kunstenaars, creatieve sector,...

Het proces tot nu toe is voornamelijk door de overheden en de cultuurinstellingen ingevuld. Belangrijk is dat we in de komende tijd de makers,

kunstenaars en de creatieve sector hier intensiever bij betrekken. Zij brengen een andere dynamiek en andere inzichten met zich mee die verrijkend kunnen zijn. Ook willen we kijken hoe we samenwerking tussen kunst, cultuur, de creatieve industrie en het kunstvakonderwijs verder kunnen intensiveren, want hier liggen interessante kansen voor Zwolle op het gebied van onder andere toegepaste kunst.

'... het Ministerie van Economische Zaken zet in op de innovatiekracht van de Topsector Creatieve Industrie en het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap legt de nadruk op de culturele betekenis van de ontwerpsector. Beide ministeries delen hun verwachtingen over de toegevoegde waarde van ontwerp en ontwerpers voor maatschappelijke transitie. Ontwerpers kunnen die rol echter alleen spelen wanneer zij ook een autonome en kritische positie kunnen innemen.'

Ontwerp voor de toekomst, Raad voor Cultuur

5. Denk mee...

Wij hebben lang niet iedereen kunnen spreken en alle input mee kunnen nemen in dit document. Dat was gegeven de tijd en de noodzaak om te focussen, niet mogelijk. Dit is een eerste stap. Alleen als de sector én de overheden blijven meedenken en meebouwen, kunnen we samen, met de *coalition of the willing*, iets moois realiseren. Zie dit als een uitnodiging om blijvend mee te denken en mee te bouwen.

Bijlagen

Bijlage A

Het cultureel ecosysteem

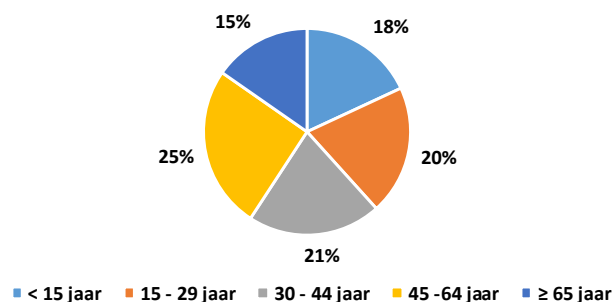
A1.1 Gemeente Zwolle in één oogopslag

Demografische gegevens Zwolle

De gemeente Zwolle heeft **126.116** inwoners op 01-01-2018 (bron: CBS Statline). Hiermee staat Zwolle op plaats **19** in Nederland.

Verdeeld naar leeftijd ziet de bevolkingsopbouw van Zwolle er als volgt uit:

Verdeling aantal inwoners gemeente Zwolle naar leeftijdsgroep (per 1 januari 2018)

Opleidingsniveau en herkomst in Zwolle

De verdeling van de bevolking tussen 15 en 75 jaar naar opleidingsniveau is 23% laag, 37% middel en 39% hoog opleidingsniveau. In Zwolle is 10% van de bevolking 1e en 2e generatie niet-westers en 6,7% 1e en 2e generatie westers.

Onderwijsinstellingen in Zwolle

In Zwolle zijn **8** mbo- en hbo-instellingen, die samen de Zwolse 8 vormen. In 2017 studeren in totaal 48.639 studenten aan de Zwolse 8 (bron: zwolle.www.buurt-monitor.nl).

HBO	MBO
ArtEZ	Cibap
Windesheim	Deltion College
Katholieke Pabo	Landstede
VIAA	Zone.college

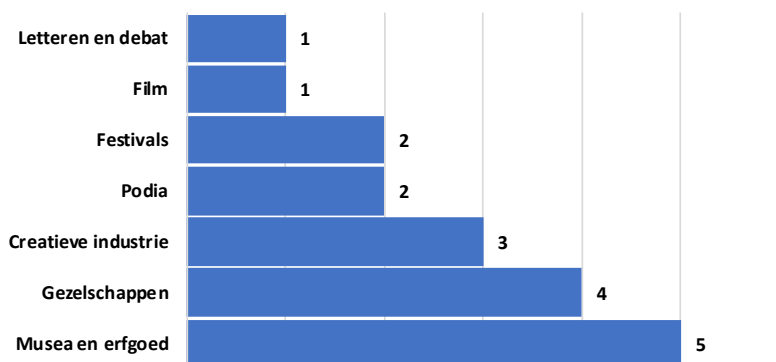
In Zwolle zijn er **2** gespecialiseerde mbo- en hbo-instellingen, die studenten opleiden voor kunst & cultuur/de creatieve industrie. Aan Cibap en ArtEZ studeerden in 2017 respectievelijk 1.784 en 935 studenten, in totaal **2.719** studenten (bron: Cibap en ArtEZ).

Daarnaast zijn er in Zwolle **2** mbo-instellingen (Deltion en Landstede) en **1** hbo-instelling (Windesheim) die ook specifieke opleidingen aanbieden in de creatieve industrie en ICT, met in totaal **4.882** studenten in 2017 (bron: Cibap).

Gemeentelijke gesubsidieerde professionele culturele instellingen in Zwolle

In Zwolle zijn **18** gemeentelijke gesubsidieerde professionele culturele instellingen (bron: gemeente Zwolle). Deze instellingen zijn als volgt verdeeld:

Aantal gesubsidieerde professionele instellingen naar discipline

De totale subsidie die de gemeente Zwolle verstrekt aan professionele culturele instellingen in 2017 bedroeg **€ 14 miljoen** exclusief Stedelijk Museum Zwolle dat in 2017 is gesloten (bron: jaarverslagen gesubsidieerde culturele instellingen).

Rijks- en met publiek fondsen gesubsidieerde culturele instellingen

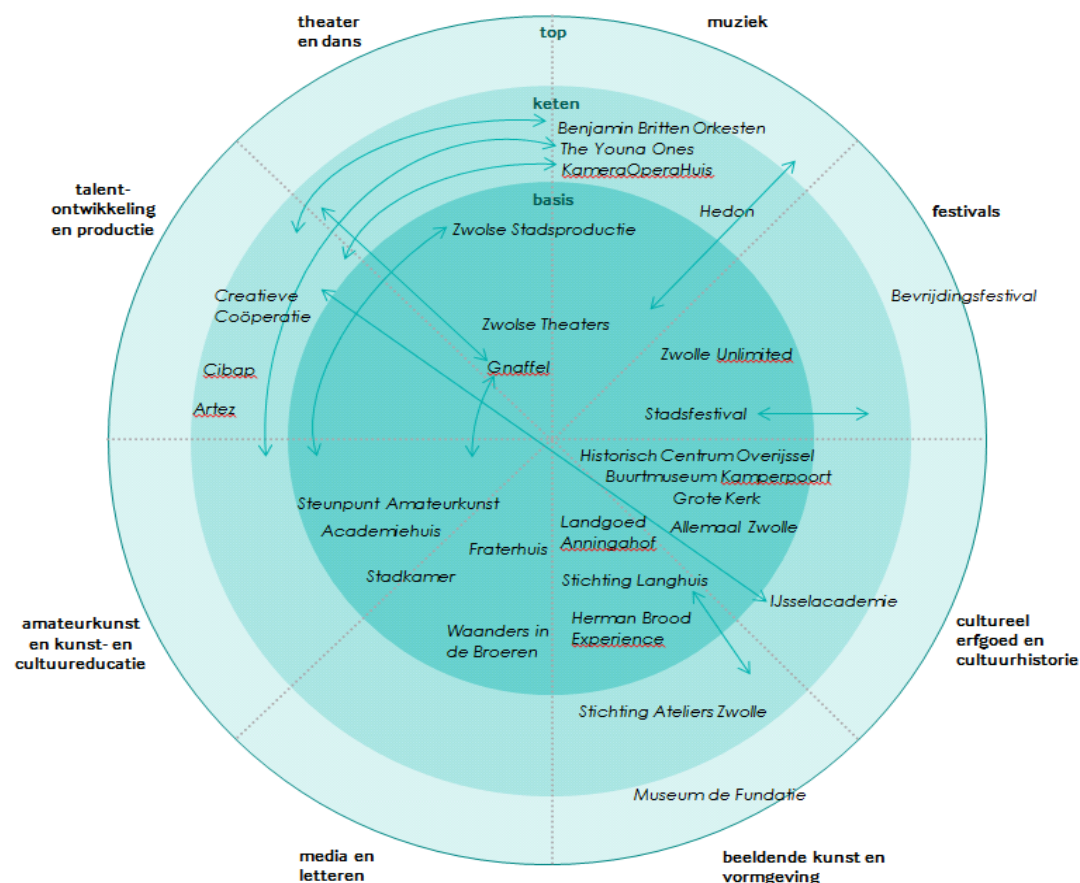
Er zijn **0** Zwolse culturele instellingen die in de Basisinfrastructuur (BIS) van het Ministerie van OCW zitten (bron: jaarverslagen culturele instellingen).

Er is **1** culturele instelling (Theater Gnaffel) die een meerjarige subsidie van de landelijke cultuurfondsen, namelijk het Fonds Podiumkunsten, ontvangt (bron: jaarverslagen culturele instellingen).

Top-, keten en basisvoorzieningen

Zwolle heeft een stevige basis aan culturele voorzieningen, met daarnaast 8 keten- en 3 topvoorzieningen, te weten Museum de Fundatie, het Bevrijdingsfestival en poppodium Hedon.

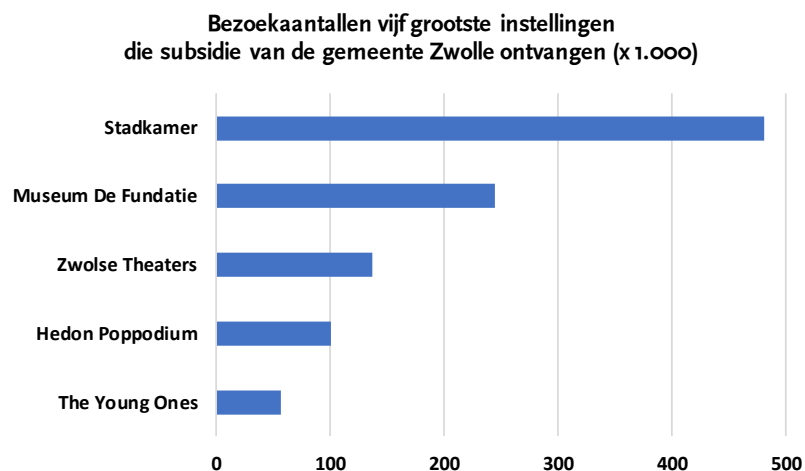
NB: het schema is niet compleet: niet alle culturele instellingen zijn opgenomen.

Bron: DSP

Aantal bezoekers

De vijf gemeentelijk gesubsidieerde culturele instellingen die de meeste bezoekers trekken, hadden in 2017 samen ruim **1 miljoen** bezoekers (bron: jaarverslagen culturele instellingen).

Van de niet gesubsidieerde culturele instellingen ontvangt het Bevrijdingsfestival de meeste bezoekers, namelijk 140.000 in 2017.

Commerciële cultuuraanbod

In Zwolle zijn **3** bioscopen/filmtheaters met **12** doeken. Deze bioscopen trokken **733.000** bezoekers in 2017. In 2014 bedroeg het bioscoopbezoek in Zwolle nog 309.000. (Bron: NVB jaarverslag 2017). Hiermee staat Zwolle op plaats **12** in Nederland.

Creatieve sector⁶

In de periode 2012-2017 groeide het aantal bedrijven in creatieve sector in Zwolle met 47% en het aantal banen met 27%. In 2017 zijn 14% van de bedrijven en 3% van de banen in de creatieve industrie (bron BIRO).

Erfgoed

In 2018 heeft Zwolle **481** rijksmonumenten en **183** gemeentelijke monumenten. Belangrijke monumenten in de stad zijn, onder andere, de vestinggordel, de Sassenpoort, de Grote Kerk, Dominicanenklooster en de Peperbus.

Cultuurparticipatie

De gemeente Zwolle is in 2018 genomineerd voor de BNG Bank Cultuurparticipatieprijs. De prijs wordt uitgereikt aan een gemeente die uitblinkt in het stimuleren van cultuurparticipatie in de regio. De jury concludeerde: *'In Zwolle wordt het beleid van de gemeente zichtbaar in een aantal krachtige beleidsinstrumenten die hun effect hebben in de praktijk. De jury is erg te spreken over de manier waarop het beleid in de gemeente Zwolle is uitgewerkt. De krachtige instrumenten zijn voor andere grote gemeenten een mooi en vernieuwend voorbeeld van fondsvorming in cultuureducatie en cultuurparticipatie. Stadkamer is met bibliotheek de huiskamer van de stad, en een culturele ontmoetingsplek voor de inwoners. Daarnaast werkt Stadkamer met adviseurs als verbinders in de wijk en heeft het vier culturele fondsen in beheer, gericht op culturele initiatieven in wijken, amateurkunst en cultuureducatie en -participatie binnen het onderwijs.'*

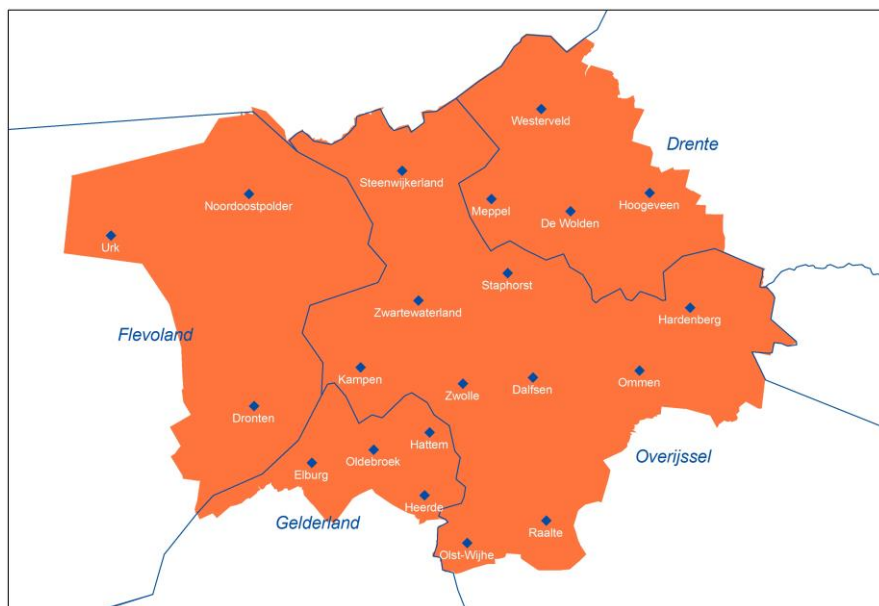
Vrijwilligers

In *Vrijwilligerswerk: activiteiten, duur en motieven* (juni 2018) schrijft het CBS: *'Van de grotere steden heeft Zwolle met 62 procent met afstand het hoogste aandeel vrijwilligers.'*

⁶ De creatieve sector bestaat uit: kunst & cultureel erfgoed, media & entertainment en creatieve zakelijke dienstverlening.

A1.2 Regio Zwolle in één oogopslag

Geografische gegevens Zwolle

Regio Zwolle, een bestuurlijk samenwerkingsverband, is gelegen in 4 provincies en, omvat **21** gemeenten.

Provincie	Aantal gemeenten
Overijssel	10
Gelderland	4
Drenthe	4
Flevoland	3

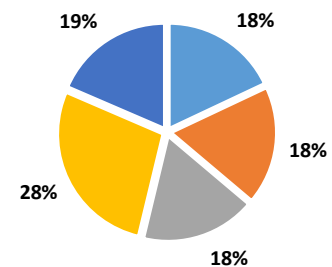
Demografische gegevens Regio Zwolle

De Regio Zwolle heeft **741.408** inwoners op 01-01-2018 (bron: CBS Statline). Bijna de helft daarvan (**46%**) daarvan woont in vijf gemeenten, namelijk:

Vijf grootste gemeenten	
Zwolle	126.116
Hardenberg	60.539
Hoogeveen	55.677
Kampen	53.259
Noordoostpolder	46.625

Verdeeld naar leeftijd ziet de bevolkingsopbouw van Regio Zwolle er als volgt uit:

Verdeling aantal inwoners regio Zwolle naar leeftijdsgroepen (per 1 januari 2018)

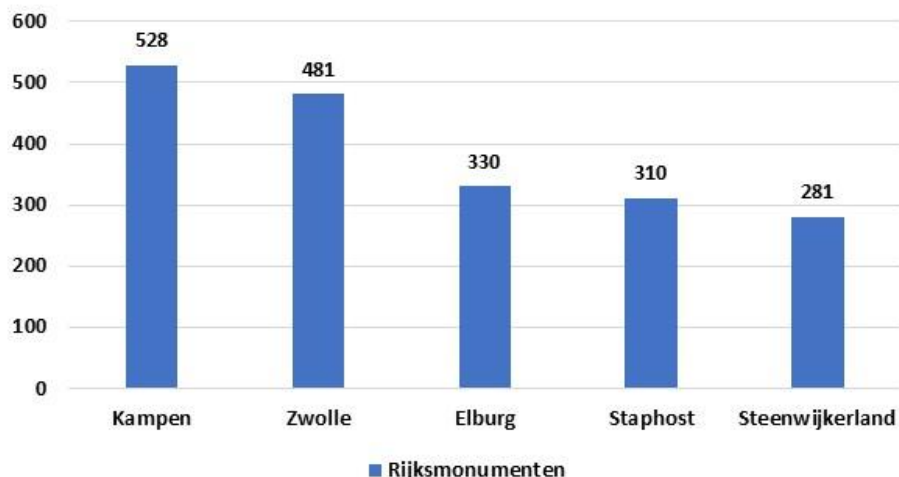
■ < 15 jaar ■ 15 - 29 jaar ■ 30 - 44 jaar ■ 45 - 64 jaar ■ ≥ 65 jaar

Opleidingsniveau en herkomst Regio Zwolle

De verdeling van de bevolking tussen 15 en 75 jaar naar opleidingsniveau is 30% laag, 43% middel en 26% hoog opleidingsniveau. In Regio Zwolle is 5,1% van de bevolking 1e en 2e generatie niet-westers en 4,8% 1e en 2e generatie westers.

Erfgoed in de Regio Zwolle

Kampen heeft met **528** rijks- en **337** gemeentelijke de meeste monumenten in de regio (bron: www.rijksmonumenten.nl, gemeente voor gemeentelijke monumenten). Qua aantal rijksmonumenten ziet de top 5 als volgt uit:

Toelichting op tabel gemeentelijk gesubsidieerde instellingen

Ad 4.Hardenberg: aantal exclusief amateurverenigingen, maar inclusief subsidie amateurkunstverenigingen.

Ad 8. Kampen: totale subsidie inclusief subsidie amateurgezelschappen, maar exclusief Stedelijk Museum Kampen.

Ad 9.Meppel: aantal instellingen exclusief amateurgezelschappen, subsidie inclusief amateurgezelschappen, maar exclusief gemeentelijk theater.

Ad 11. Oldebroek: aantal inclusief gemeentelijk archief, subsidie inclusief muziekkorpsen en majoretten, maar exclusief archief.

Ad 14. Raalte: aantal instellingen exclusief 5 muziekverenigingen, subsidie inclusief muziekverenigingen.

16. Steenwijkerland: filmhuis gevestigd in jongerencentrum Buze, 1 bibliotheek met meerdere vestigingen, excl. dorpshuizen.

Ad 17. Urk: subsidie inclusief fanfare.

Ad 19. De Wolden: aantal exclusief muziekverenigingen, subsidie inclusief muziekverenigingen.

Ad 21. Zwolle: aantal instellingen en totale subsidie exclusief amateurverenigingen.

Overzicht gemeentelijk gesubsidieerde instellingen Regio Zwolle (aanvullen)

	Aantal gesubsidieerde culturele instellingen	Totale subsidie culturele instellingen (x € 1.000)	Aantal gemeentelijke monumenten
1. Dalfsen			
2. Dronten			
3. Elburg			268
4. Hardenberg	12	1.777	12
5. Hatterum			
6. Heerde			
7. Hoogeveen			
8. Kampen	14	4.422	337
9. Meppel	16	1.273	39
10. Noordoostpolder	13	3262	nb
11. Oldebroek	4	396	41
12. Olst-Wijhe		840	nb
13. Ommen			
14. Raalte	8	1.351	77
15. Staphorst			236
16. Steenwijkerland	22	2.039	192
17. Urk	6	660	4
18. Westerveld			
19. De Wolden	11	708	0
20. Zwartewaterland			
21. Zwolle	18	14.098	181
Totaal	124	30.826	1.387

Wat discipline betreft ligt de nadruk op musea en erfgoed (35) en festivals (25).

Bijlage B

Route OOST - Samenwerking cultuur Oost-Nederland

SAMENWERKING CULTUUR OOST-NEDERLAND

R O U
T E
O O
S T

SAMENWERKING CULTUUR
OOST-NEDERLAND

SAMENWERKING CULTUUR OOST-NEDERLAND

Met **ROUTE OOST** ontwikkelen we een perspectief voor de **Oost-Nederlandse** culturele infrastructuur en een routekaart met en tussen de stedelijke cultuurregio's. Een route die uitgaat van de kracht van de regio, netwerken bottom-up stimuleert en die zich laat vertellen. **ROUTE OOST** wordt het plan van **Oost-Nederland** voor 2021 en verder. **Oost-Nederland** kent zowel een complete culturele infrastructuur als de rust en ruimte om een Route te zijn voor talent en voor makers die willen innoveren en ontwikkelen. **Oost-Nederland** ligt op de Route in Nederland en in Europa. Wanneer de kunstenaar, de cultuursector, het publiek en de overheden samen op weg gaan, versterken we wat energie heeft en geeft. Vandaar **ROUTE OOST!**

ROUTE OOST is een levend document. Het beschrijft wat ons bindt en van waaruit wij verder onze weg gaan. De ontwikkelingen gaan soms snel en wij willen daar met elkaar op blijven kunnen inspelen.

ONZE VISIE

In onze visie is **Oost-Nederland** een krachtig landsdeel waar sterke stedelijke regio's met elkaar in verbinding staan. Zo hebben we die brede basis én de kritische massa. Eén Landsdeel, meerdere stedelijke regio's en ruim drie miljoen inwoners: tezamen één groot netwerk voor culturele ontwikkeling, productie en presentaties!

Onze samenwerking in **Oost-Nederland** op cultuur heeft een geschiedenis en al sinds 1997 worden cultuurconvenanten afgesloten met het Rijk. In 2015 hebben wij als tien overheden het Cultuurmanifest **Oost-Nederland** vastgesteld. Het Manifest kent drie hoofdthema's talentontwikkeling, sterke en krachtige infrastructuur en profilering en publiek en vormt de basis voor het huidige convenant met het Rijk. Vanuit het manifest en de opgedane ervaringen werken we nu met elkaar **ROUTE OOST** uit.

ONZE UITGANGSPUNTEN

We hechten waarde aan onze samenwerking en willen deze voortzetten met **ROUTE OOST**. Voor ons is samenwerking geen doel op zich, maar een middel voor meerwaarde. Er wordt op meerdere niveaus gewerkt en er spelen verschillende belangen. Dit geldt voor het culturele veld en voor de overheden.

Bij de uitwerking van **ROUTE OOST** gaan we uit van de volgende uitgangspunten:

- We hebben alles in huis.
Samen hebben wij een complete infrastructuur
- We zijn ambitieus; onze ambities zijn zowel aansprekend en inspirerend als ook realistisch en haalbaar
- We hebben tijd voor elkaar
- **Oost-Nederland** kenmerkt zich door een netwerk van krachtige stedelijke regio's
- We werken met en aan een gelaagde samenwerking op basis van heldere rolverdeling en verantwoordelijkheid
- Wanneer belangen schuren, blijven we met elkaar in gesprek met de intentie om het op te lossen

ONZE SAMENWERKING ALS OVERHEDEN

Onze samenwerking is een samenspel van gemeenten, provincies én het Rijk. Naast onze eigen individuele verantwoordelijkheden zien wij een gemeenschappelijk belang. Dit belang komt samen binnen de stedelijke regio's en binnen het landsdeel. Daarbij onderscheiden wij verschillende rollen voor de overheden. Voor deze rollen gebruiken wij de volgende beelden: het Rijk is de regisseur op grond van de Wet op het specifiek cultuurbeleid, de gemeente het fundament, de provincie de verbinder. De stedelijke regio's zijn de krachtcentrales; en uiteindelijk vinden we binnen het landsdeel onze gezamenlijke visie en richting. We werken vanuit een gelaagde samenwerking: we kijken goed wat op welk niveau het beste tot zijn recht komt.

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor de lokale infrastructuur en voor cultuureducatie en participatie. De provincies nemen een regierol in het onderhouden van het netwerk, de gemeenschappelijke agenda en kennisontwikkeling en innovatie.

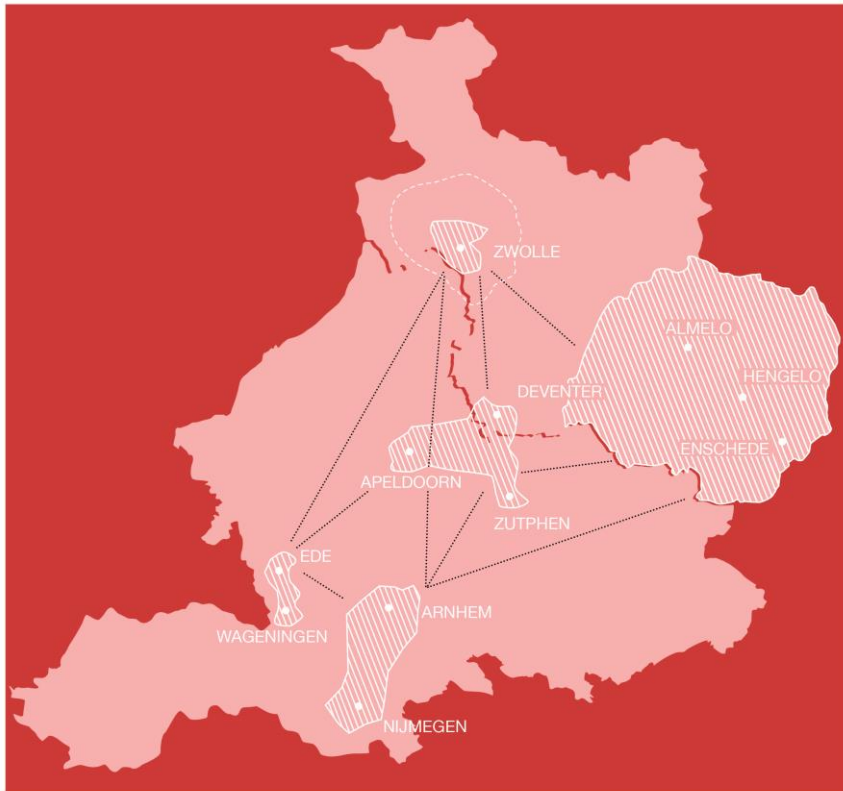
Binnen het landsdeel maken we gezamenlijk afspraken over onze ambities, een gemeenschappelijke agenda over de bovenregionale infrastructuur en maken we afspraken over de interne en externe communicatie. Binnen het landsdeel stemmen we af over lobby en collectieve belangenbehartiging en nemen we verantwoordelijkheid voor de verbinding met overige regio's.

DE STEDELIJKE REGIO'S IN OOST-NEDERLAND

In **Oost-Nederland** hebben vijf stedelijke cultuurregio's samen met het veld een profiel opgesteld. Dit zijn Arnhem-Nijmegen, Ede-Wageningen, Apeldoorn-Deventer- Zutphen (Stedendriehoek), Twente en Regio Zwolle. Met de Minister (h)erkennen wij dat het een zich ontwikkelend proces is, waarbinnen in de toekomst nog ruimte is voor nieuwe verbindingen.

In de profielen van de stedelijke regio's gaan we in elk geval nader in op de kenmerken van de regio en de potentie van de ontwikkeling binnen de cultuursector. We werken daarbij intensief samen met die cultuursector. Wij nodigen het Rijk uit om met ons op tenminste drie onderdelen samen te gaan werken: het maken van afspraken over de BIS én fondsgefinancierde instellingen, programmatisch samenwerken en het mogelijk maken van proeftuinen in de komende jaren.

De profielen van de stedelijke regio's dienen bovenal ook als onze eigen agenda. Hierbij is ons uitgangspunt dat het geheel meer is dan de som der delen. **ROUTE OOST** is de basis die ons allen bindt; en van hieruit heeft elke stedelijke regio's zijn eigen profiel gemaakt.

*Toekomstbestendige
Symfonische Muziek*

Oost-Nederland heeft een volledige keten voor talentontwikkeling in eigen landsdeel: van (regionale) jeugdorkesten, de nationale jeugdorkesten, het kunstvakonderwijs tot de twee toporkesten. Deze twee orkesten zullen vanaf september 2019 gezamenlijk verder gaan als de symfonische voorziening voor héél **Oost-Nederland**. Gezamenlijk investeren ze in toekomstbestendig aanbod voor publiek.

*ArtEZ: toonaangevend
kunstvakonderwijs*

Met ArtEZ heeft **Oost-Nederland** een unieke verbinder in huis: ArtEZ verzorgt de bachelor- en masteropleidingen voor beeldende kunst, mode, vormgeving, architectuur, muziek, dans en theater en doet dit in zowel Arnhem, Enschede als in Zwolle.

Toonaangevend kunstvakonderwijs in de drie grote steden in **Oost-Nederland** is hiermee niet alleen startpunt voor vele jonge professionals in de sector, maar door samenwerking met culturele instellingen, scholen en andere partijen ook een verrijking voor de regio.

*Krachtige en complete
infrastructuur*

Met *Introdans*, **Oostpool**, *Nederlandse Reisopera*, *Kwatta*, *Sonnevanck* en de twee orkesten heeft **Oost-Nederland** verspreid over de regio op alle podiumkunstdisciplines topniveau in huis. Netwerken voor popmuziek, podia en film(educatie) zijn volop in ontwikkeling. De Nieuwe **Oost** vult dit aan als onbegrensd productiehuis voor de smaakmakers voor de toekomst: theatermakers, choreografen, schrijvers en muzikanten. Zo heeft **Oost-Nederland** een krachtige complete infrastructuur voor nu en in de toekomst.

Colofon

Opdrachtgever

Gemeente Zwolle
Provincie Overijssel

Begeleidingsgroep

Marieke van Engelen, Gemeente Zwolle
Kees Praamstra, Regio Zwolle
Heidi Bolt, Provincie Overijssel
Coby Zandbergen, Cibap
Ralph Keuning, Museum de Fundatie
Anne Riemersma, Poppodium Hedon
Rob Zuidema, Zwolse Theaters
Anna Bouman, Zwolse Theaters

Deelnemers werksessies (in alfabetische volgorde)

Henriette Boerhof, Filmtheater Fraterhuis
Heidi Bolt, Provincie Overijssel
Anna Bouman, Zwolse Theaters
Rob Bults, Zwolle Unlimited
Marieke van Engelen, Gemeente Zwolle
Saskia Franssen, Ministerie van OCW
Patricia Gerrits-Nijkamp, Gemeente Zwolle
Johan van de Graaf, Academiehuis/Grote Kerk Zwolle
Claudi Groot Koerkamp, Marketing Oost
Henriëtte Heeringa, Stichting De Vuurvogel
Wim Heersink, Gemeente Zwolle

Freek van der Heide, Stadkamer
Yvonne Hermus, Provincie Overijssel
Hans Peter Herwig, Benjamin Britten Orkesten
Martijn van Hese, Partij voor Cultuur
Gijsje van Honk, Zwolse Theaters
Ralph Keuning, Museum de Fundatie
Ilona Kevelham, De Zwolse Stadsproductie
Nicolette Klein Bleumink, Theater Gnaffel
Henri Kranenborg, Gemeente Zwolle
Jeroen Kriek, The Young Ones
Gina Maria, Nederlandse Jeugd Musical School
Anita Middel, Stichting De Vuurvogel
Nico Middelbos, Gemeente Zwolle
Robert van Middendorp, Kunstenaar
Karin Netten, Kameroperahuis
Chris Peterson, Landgoed Anningahof
Marit Otto, Het Langhuis
Kees Praamstra, Regio Zwolle
Emma Quillican, Bevrijdingsfestival Overijssel
Jorien Quirijnen, Benjamin Britten Orkesten
Olga Rachtchoupkina, Gemeente Zwolle
Anne Riemersma, Poppodium Hedon
Fieke van 't Riet, Academiehuis/Grote Kerk Zwolle
Mandy Schuitemaker, Provincie Overijssel
Hannah Soepenbergh, Kameroperahuis
Anton Tuinman, Gemeente Zwolle

Junte Uiterwijk, Rico & Sticks
Jolmer Versteeg, De Jongen Honden
Loes Visser, Benjamin Britten Orkesten
Karel Jan Voogd, Academiehuis/Grote Kerk Zwolle
Nynke van der Wal, Creatieve Coöperatie
Daphne Wassink, Provincie Overijssel
Jurjen Weemstra, Gemeente Kampen
Wilhelm Weitkamp, ArtEZ
Marjan Willems, Gemeente Zwolle
Coby Zandbergen, Cibap
Rob Zuidema, Zwolse Theaters
Gooitske Zijlstra, Gooitz

Procesbegeleiding en tekst

Stephen Hodes, LAGroup
Karin Swart, LAGroup

22 oktober 2018

Uit deze publicatie mag met bronvermelding geciteerd worden.